

МІНІСТЕРСТВО ПРОСВІТИ РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА

КУРІКУЛУМ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
І ЛІТЕРАТУРИ
(V-IX класи)

Кишинів, 2010

Aprobat:

- *la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, proces verbal nr.10 din 21 aprilie 2010;*
- *prin ordinul Ministrului Educației nr. 245 din 27 aprilie 2010*

Автори модернізованого курікулума:

- Нікітченко Алла**, доктор педагогіки, старший консультант Міністерства Провітї РМ, **координатор**;
- Кожухар Катерина**, доктор педагогіки, старший науковий співробітник, АН РМ (українська мова);
- Туницька Марина**, доктор педагогіки, конференціар Бельцького Державного Університету ім. А.Руссо (українська мова);
- Рокіцька Людмила**, учитель з української мови і літератури першої категорії Теоритичного Ліцею ім. І.С. Нечуя-Левицького м. Кишинева (українська література);
- Грибовська Світлана**, учитель з української мови і літератури першої категорії Теоритичного Ліцею ім. Т. Шевченко, м. Бричень (українська література).

Автори курікулума:

- Нікітченко Алла**, доктор педагогіки, старший консультант, Міністерства Провітї РМ, координатор;
- Кожухар Катерина**, доктор педагогіки, старший науковий співробітник, АН РМ (українська мова);
- Туницька Марина**, доктор педагогіки, конференціар Бельцького Державного Університету ім. А.Руссо (українська мова);
- Чорновалова Алла**, учитель української мови і літератури вищої категорії Теоритичного Ліцею ім. М. Коцюбинського м. Кишинева (українська література).

Вступ

Українська мова і література - обов'язковий предмет комунікативно-лінгвістичного циклу у 5-9 класах, який вивчається у загальноосвітніх закладах Республіки Молдова на різних засадах: як мова навчання та як окремий предмет у школі з іншою мовою навчання.

Навчання рідної мови етнічними українцями, як мови національної меншини, є важливою частиною мовної освіти, яка є відображенням мовної політики щодо національних меншин в країні і ґрунтується на чинній Конституції Республіки Молдова та низці законів і підзаконних актів та міжнародних конвенціях, у тому числі і Рамковій конвенції про захист національних меншин. Загальноосвітні заклади Республіки Молдова покликані сприяти збереженню, розвитку мови, культури української національної меншини і водночас забезпечувати такий рівень володіння державною мовою, який гарантує учням інтеграцію в молдавське суспільство.

Форми організації, зміст навчання та стандарти у вивченні української мови як мови національної меншини визначаються на основі аналізу тих функцій, які виконує в суспільстві ця мова.

Державні стандарти з української мови визначають базові компетенції, яких мають досягти гімназисти на кінець 9-го класу. Конкретизація, змістове наповнення цих характеристик забезпечується курікулумом, мета якого – визначити цілі, завдання, субкомпетенції, зміст, технології навчання і оцінювання з української мови і літератури на основі сучасних наукових підходів, з урахуванням специфіки вивчення предмета в умовах діаспори поетапно, тобто по класах.

Курікулум з української мови і літератури містить: *I. Дидактичну концепцію предмета; II. Стрижневі загальнонавчальні компетенції; III. Міжпредметні компетенції; IV. Базові навчальні компетенції V. Розподіл тем по класах та за годинами; VII. Субкомпетенції, одиниці змісту, орієнтовні види навчальної та оцінювальної діяльності для забезпечення субкомпетенцій по класах; базову тематику мовленнєвої діяльності; VII. Стратегії навчання; VIII. Стратегії оцінювання і рекомендовану літературу.* Курікулум призначається викладачам української мови і літератури гімназій, авторам і укладачам програм, підручників, методичних посібників тощо.

У пропонуваному курікулумі додержано принципу наступності з відповідним курікулумом для початкової школи і визначено нові, ускладнені завдання щодо мовленнєвої, мовної та літературознавчої компетенції гімназистів.

Навчальний предмет «Українська мова і література»

Українська мова та література						
Статус предмета	Курікулумна область знань	клас	Кількість годин на тиждень		Загальна кількість годин на рік	
			Українська мова	Українська література	Українська мова	Українська література
Обов'язковий	Мова та спілкування	V	2	1	68	34
Обов'язковий	Мова та спілкування	VI	2	1	68	34
Обов'язковий	Мова та спілкування	VII	2	1	68	34
Обов'язковий	Мова та спілкування	VIII	2	1	68	34
Обов'язковий	Мова та спілкування	IX	2	1	68	34

«Українська мова»

I. Дидактична концепція

1.1 Педагогічна функція української мови

Освітньо-виховне значення української мови в Республіці Молдова визначається соціальними функціями мови як основного засобу спілкування між представниками українського етносу, пізнання дійсності, прилучення до невичерпної скарбниці культурного досвіду українського народу, ефективного застосування різних видів мовленнєвої діяльності, саморозвитку й самозбагачення, володіння культурою спілкування в поліетнічному середовищі, формування й розвитку етнічної самосвідомості учнів, а також патріотичних почуттів, громадянської свідомості, розуміння своєї причетності до молдавського народу, поваги до державної мови, до інших мов і культур насамперед тих, що функціонують в Республіці Молдова.

Рідна мова займає особливе місце серед предметів гуманітарного циклу з огляду на її роль у процесі становлення і розвитку особистості дитини. Відомо, що рідна мова, а саме такою є українська мова для більшості етнічних українців Республіки Молдова, є однією з визначальних складових поняття етносу. Навчання рідної мови етнічних українців в умовах діаспори спрямоване на виховання національної самосвідомості, національної гідності, почут-

тя приналежності до рідного народу і гордості за нього, пошани до кращих національних традицій та звичаїв, духовних устремлінь. У процесі мовленнєвої і пізнавальної діяльності формується понятійно-категоріальний апарат, розвивається пам'ять, абстрактне мислення, забезпечується інтелектуальний розвиток дитини. Опановуючи рідну мову, дитина пізнає свій внутрішній світ, переймає досвід поколінь, вбирає культуру людства, народів, що її оточують, формується як особистість. Таким чином, забезпечуючи мовленнєвий розвиток дитини, ми створюємо умови для її інтелектуального, емоційного і морального розвитку.

2.1. Мета і завдання навчання української мови

Мета навчання української мови визначається соціальним замовленням суспільства, орієнтованого на забезпечення прав української етнічної спільноти вивчати і розвивати рідну мову і культуру на теренах Республіки Молдова, сучасною концепцією предмета, її провідними ідеями, серед яких чільне місце посідає ідея практичної, комунікативної спрямованості навчання.

Мета навчання української мови полягає у вихованні творчої особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності (слуханні, читанні, говорінні, письмі), у різноманітних сферах (суспільній, культурно-освітній, побутовій), формах (усній і письмовій), видах (монологічному, діалогічному), жанрах і стилях, тобто в забезпеченні її всебічної мовленнєвої компетенції.

Визначена мета навчання української мови розглядається в трьох аспектах: знання, уміння і навички, ставлення (ціннісні орієнтації) і конкретизується у відповідних завданнях комунікативно спрямованого курсу української мови, а саме:

Знання: курс мови має забезпечити знання (розуміння) учнями системи мови і мовлення, як конструктивних елементів, необхідних в актах мовленнєвого спілкування для забезпечення нормативного (правильного), композиційно організованого і змістовного мовлення.

Уміння і навички (мовленнєві): забезпечити вільне володіння основними видами мовленнєвої діяльності (слуханням, говорінням, читанням і письмом) з дотриманням норм української літературної мови на всіх її рівнях, норм культури мовленнєвої поведінки – українського мовленнєвого етикету.

Цілі виховання (ставлення, ціннісні орієнтири):

- виховувати умотивоване бажання вивчати українську мову як мову українського народу;
- прищеплювати любов до рідної мови, повагу до звичаїв і традицій українського народу;

- формувати культуру спілкування в поліетнічному середовищі;
- аргументовано, емоційно і коректно висловлювати власне ставлення до фактів, явищ і подій реального життя з метою пізнання і розвитку себе як особистості, здатної приймати самостійні рішення в різноманітних ситуаціях мовленнєвого спілкування;
- сприймати і опановувати культурні, національні й світові цінності через посередництво української мови як основи інтелектуального й емоційного розвитку;
- формувати духовний світ української дитини, її ціннісні орієнтири, світоглядні уявлення через слово, шляхом збагачення активного і пасивного словника;
- розвивати інтелектуальні сили гімназистів, розширювати їхній кругозір.

3.1. Загальна характеристика

Українська мова включає:

- а) мовленнєву діяльність (говоріння, слухання, читання, письмо);
- б) мовний матеріал – власне тексти, різноманітні за стилями, типами, жанрами;
- в) мовну і мовленнєву системи, власне мовні і мовленнєві поняття.

Усі три аспекти освіти відбиті у змісті державного стандарту з української мови: розвиток найважливіших умінь і навичок, що складають основу мовленнєвої компетенції, - мета шкільної мовної освіти; мовний матеріал, мовна і мовленнєва системи – засіб навчання і розвитку учнів. При цьому під **компетенцією** розуміють цілісну, інтегровану сукупність (систему знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень), здобутих учнями в процесі учіння і мобілізованих за потреби їх застосування, адаптованих до вікових особливостей та когнітивного рівня гімназиста для вирішення завдань, з якими він може зіткнутися в процесі життєдіяльності.

Мова є складовою культури українського народу, її вивчення нерозривно пов'язане з етнокультурознавчими знаннями. Ці фактори і визначають спрямованість Державного стандарту з української мови, а саме:

- формування умінь спілкуватися українською мовою (комунікативна компетенція);
- формування системи елементарних знань з мови (мовна компетенція);
- формування сукупності знань про побут, звичаї, традиції українського народу (етнокультурознавча компетенція).

Кожна з цих компетенцій має свій обсяг знань, умінь і навичок. **Комунікативна компетенція** складатиметься з умінь і навичок різних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання і письмо) та умінь і навичок спілкування у типових ситуаціях. **Мовну компетенцію** становлять відомості з мови та частково-мовленнєві уміння і навички, сформовані на базі цих знань

(орфоепічні, лексичні, граматичні), та уміння і навички з мови і орфографії. **Етнокультурознавча компетенція** передбачає знання реалій матеріальної і духовної культури українського народу. Кожна з перелічених видів компетенцій формується у нерозривній єдності.

4.1. Спрямованість змісту “Українська мова”

Відповідно до визначеної мети та пріоритетних принципів навчання – єдності навчання, виховання і розвитку, гуманізації і демократизації освіти – визначається зміст і основні напрямки навчання. Зміст повинен охоплювати матеріал, необхідний для:

- формування мовленнєвої компетенції, тобто оволодіння основними видами мовленнєвої діяльності, культурою мовленнєвої поведінки;
- формування мовної компетенції, тобто засвоєння знань мовної системи, уміння користуватися ними в процесі спілкування, дотримуючи норм мовлення на всіх рівнях;
- формування етнокультурознавчої компетенції, засвоєння найважливіших відомостей з народознавства, історії, культури, звичаїв українського народу і братнього молдавського народу, культурних здобутків народів світу;
- формування стрижневих компетенцій.

Головним є робота зі звязним текстом. В тексті мовна одиниця будь-якого рівня функціонує, входячи до одиниць вищих рівнів. Це по-перше. А по-друге, в літературних текстах (творах) зосереджений невичерпний виховний потенціал. Таким чином, текст, виконуючи різні функції, виступає і як джерело інформації, і як засіб навчання – дидактичний матеріал, що забезпечує постановку і розв’язання відповідних навчальних завдань (лінгвістичних, методологічних, виховних). З цією метою було розроблено Базову тематику мовленнєвої діяльності¹.

5.1. Етапи мовної освіти

Курс мови ділиться на три етапи:

1. Початковий (1-4) класи – пропедевтичний або підготовчий курс.
2. Гімназичний (5-9) класи – систематичний курс рідної мови.
3. Ліцейський (10-12) класи – поглиблювально-спеціалізований курс української мови.

Гімназична ланка покликана забезпечити розв’язання основних навчальних, виховних і розвивальних завдань на основі систематичних курсів з рідної мови, що ґрунтуються на комунікативно-діяльнісному підході.

Мовленнєва і мовна компетенція досягається шляхом засвоєння відомостей з теорії мовлення і мовних одиниць усіх рівнів у функціональному аспекті, формування і удосконалення практичних мовленнєвих і мовних умінь і навичок, а також інтелектуального, етичного, естетичного, світоглядного розвитку.

¹ Названі види діяльності є наскрізними і стосуються усіх тем у всіх класах.

Завершується мовна освіта в ліцях (10-12) класах і має на меті підвищення культури мовлення, грамотності випускників відповідно до їхньої професійної орієнтації.

II. Стрижневі загальнонавчальні компетенції

Стрижневі компетенції мають високий ступінь узагальнення. Основи стрижневих компетенцій закладаються на початковому і гімназичному етапі освіти і вдосконалюються впродовж ліцейського етапу.

- *організаційні*: усвідомлювати і визначати мотиви і мету власної пізнавальної життєтворчої діяльності;
- *навчально-пізнавальні*: аналізувати мовні та позамовні поняття, явища, закономірності; порівнювати, систематизувати, узагальнювати, конкретизувати їх; робити висновки на основі спостережень; уміти виділяти головне з-поміж другорядного; моделювати мовні та позамовні поняття, явища, закономірності.
- *творчі*: уявляти словесно описані предмети і явища, фантазувати на основі сприйнятого; прогнозувати подальший розвиток певних явищ; переносити раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію; помічати і формулювати проблеми в процесі навчання і життєтворчості; усвідомлювати будову предмета вивчення; робити припущення щодо способу розв'язання певної проблеми, добирати аргументи для його доведення; спростовувати хибні припущення і твердження.
- *естетико-етичні*: помічати і цінувати красу в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтв, у вчинках людей і результатах їхньої діяльності; критично оцінювати відповідність своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам, усувати помічені невідповідності; виявляти здатність поставити себе на місце іншої людини; прощати образи знайомим і незнайомим;
- *контрольно-оцінні*: оцінювати проміжні і кінцеві результати пізнавальної діяльності, робити відповідні корективи.

III. Міжпредметні компетенції

Важливим на гімназичному етапі є принцип вивчення мови в міжрівневих, внутрішньорівневих і міжпредметних зв'язках, що передбачає врахування того, що мова є складною багаторівневою системою мовних одиниць, тісно пов'язаних між собою. Урахування цих зв'язків під час вивчення української мови дасть учням змогу усвідомити мову як систему, що постійно розвивається, удосконалюється, збагачується, а також осмислити внутрішні закономірності кожного рівня мови.

Міжпредметні компетенції реалізуються через формування комунікативної, мовної, мовленнєвої, прагматичної, етнокультурознавчої компетентності ліцеїстів на ґрунті свідомого опанування мовної і мовленнєвої теорій у курсі української мови і літератури та під час вивчення інших мов – російської (мови навчання), румунської – державної мови, іноземних мов, а також таких предметів гуманітарного циклу, як історія, у т.ч. «Історія, культура і традиції українського народу», російська і всесвітня література, громадянське виховання, морально-етичне виховання.

IV. Базові компетенції

Базові компетенції предмета мають двобічну структуру, яка обумовлена характером предмета «Українська мова і література».

Українська мова *На кінець IX класу учень:*

- 1.1. Слухає і адекватно сприймає усне повідомлення в різних комунікативних ситуаціях, розуміючи смислові акценти у мовленні свого співбесідника, розпізнаючи, у тому числі смисл міміки і жестів.
- 1.2. Читає тексти різних стилів і жанрів, свідомо вибирає залежно від конкретної мети різні види читання (повільне, детальне; швидке, побіжне, оглядове). Розуміє і інтерпретує інформацію з прочитаного тексту.
- 1.3. Працює з текстом: визначає тему, основну думку, знаходить потрібну інформацію, виділяє головне, виділяє смислові частини, порівнює фрагменти, складає план прочитаного і тези.
- 1.4. Говорить вільно, дотримуючись норм української літературної мови і етикету, орієнтується в ситуації спілкування або сам створює ситуацію спілкування, уміє добирати адекватні мовні засоби відповідно до мети, теми і сфери спілкування. Будує власні висловлювання логічно, коректно.
- 1.5. Пише, дотримуючись вивчених правил орфографії, пунктуації і граматики.
- 1.6. Переказує усно або письмово прослухані чи прочитані тексти різних типів і жанрів (докладно, стисло, вибірково).
- 1.7. Викладає свої думки вільно, точно і правильно в усній і письмовій формі в монологі і діалозі.
- 1.8. Складає усні і писемні тексти різних функціонально-смислових типів, жанрів і стилів, дотримуючись норм побудови тексту.
- 1.9. Володіє і вільно оперує лінгвістичною термінологією в межах вивченого.
- 1.10. Володіє основними орфоепічними і орфографічними нормами сучасної української літературної мови. Відрізняє літературну норму від діалектної вимови. Використовує у власному мовленні і пояснює правила вимови і правопису, зумовлені фонетичними закономірностями української мови. Знаходить і коментує випадки невідповідності між вимовою і написанням. Робить фонетичний аналіз слова.

- 1.11. Розуміє і може пояснити значення слова, вжитого в прямому і переносному значенні, відтінки значень лексичних і контекстуальних синонімів, фразеологізмів і ідіоматичних виразів.
- 1.12. Адекватно користується лексичними засобами української мови. Відрізняє книжну лексику від діалектної. Доречно використовує синоніми, антоніми, омоніми, слова, вжиті в переносному значенні, емоційно-експресивну лексику, архаїзми і неологізми.
- 1.13. Усвідомлює словотвірну і словозмінну функції морфем, володіє найбільш поширеними способами словотвору. Виконує морфемний і словотвірний аналіз слова.
- 1.14. Класифікує самостійні і службові частини мови за їх семантико-граматичними особливостями. Розуміє сутність і функції змінних і незмінних частин мови. Правильно використовує їх у власному усному і писемному мовленні.
- 1.15. Володіє синтаксичними засобами української мови і розуміє їх роль для створення тексту. Добирає і комбінує синтаксичні засоби для висловлення власних думок залежно від мети і мовленнєвої ситуації. Використовує у власному мовленні синтаксичні синоніми залежно від очікуваного стилістичного ефекту. Володіє різноманітними способами передачі чужого мовлення.
- 1.16. Усвідомлює специфіку літературної і діалектної форм рідної мови.
- 1.17. Користується різними типами словників, довідковою літературою та іншими джерелами інформацію, у тому числі і Інтернетом.

V. Розподіл тем по класах та за годинами

Учитель розподіляє кількість годин відповідно до теми та ситуації.

Клас	Тема	Кількість годин
5	<i>Вступ. Повторення вивченого в початковій школі. Основні відомості з синтаксису і пунктуації. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексика. Будова слова . Орфографія. Словотвір. Орфографія. Повторення в кінці року.</i>	68 год.
6	<i>Вступ. Повторення та узагальнення вивченого у 5-му класі. Лексикологія. Фразеологія. Морфологія. Орфографія. Іменник. Прикметник. Числівник. Займенник. Повторення в кінці року.</i>	68 год.
7	<i>Вступ. Повторення та узагальнення вивченого в 6-му класі. Морфологія та орфографія. Дієслово. Дієприкметник. Прикметник. Службові частини мови. Прийменник. Сполучник. Частка. Вигук. Повторення в кінці року.</i>	68 год.

8	<i>Вступ. Повторення та узагальнення вивченого в попередніх класах. Синтаксис і пунктуація. Словосполучення. Речення. Двоскладне речення. Головні члени речення. Другорядні члени речення. Односкладне речення. Речення, ускладнене однорідними членами, звертаннями та вставними словами. Речення з відокремленими членами. Чуже мовлення. Повторення і узагальнення вивченого.</i>	68 год.
9	<i>Вступ. Повторення вивченого. Складне речення. Складносурядне речення. Складнопідрядне речення. Безсполучникове складне речення. Складне речення з різними видами зв'язку. Повторення та узагальнення вивченого</i>	68 год.

VI. Компетенції, одиниці змісту, навчальна та оцінювальна діяльність

Відповідно до зазначених цілей навчання до програми предмета входять такі компоненти: **А. Субкомпетенції, Б. Зміст предмета, В. Орієнтовні види навчальної та оцінювальної діяльності для забезпечення субкомпетенцій**, котрі плануються по класах.

У 1-й колонці схеми, прогнозуються *субкомпетенції* - знання, а також уміння і навички з аудіювання, читання, говоріння й письма на 3-х рівнях володіння мовою: рецептивному (рівень усвідомлення); репродуктивному (рівень відтворення); продуктивному (рівень самостійного складання зв'язного тексту, рівень творчого використання одиниць мови). *Зміст предмета*, викладений у 2-й колонці, містить базові відомості з теорії мовлення і базові відомості з теорії мови, перелік художніх творів для обов'язкового читання і відомості з теорії літератури.

Види навчальної діяльності, викладені у 3-й колонці, орієнтують на усвідомлення (розуміння, знання) відомостей з теорії мовлення та теорії мови і формування на цій основі відповідних умінь і навичок. Пропоновані в курікулумі орієнтири в способах діяльності мають доповнюватися вчителем на операційному рівні. При цьому провідними типами навчальної діяльності мусять бути не "граматичні завдання", а мовленнєва діяльність в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Інакше кажучи, навчання української мови слід здійснювати шляхом від мовлення до мови, тобто від тексту до граматики, потім знову до тексту, до мовлення. Такий підхід забезпечуватиме усвідомлену роль граматики, яка має бути необхідним інструментом у практичному користуванні мовленням.

5 клас

<i>Субкомпетенції</i>	<i>Зміст</i>	<i>Орієнтовні види навчальної та оцінювальної діяльності</i>
<p>На кінець 5-го класу учень (учениця): <i>Розрізняє</i> такі поняття: мова і мовлення; види мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання, письмо; адресат мовлення;</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Мова і мовлення. Значення мови як найважливішого засобу спілкування і пізнання. Мовлення – мовленнєва діяльність. Види мовленнєвої діяльності:</p>	<p><i>Визначення</i> істотних ознак тексту; теми й основної думки, задуму, типу (розповіді, опису, роздуму) і стилю мовлення (художнього, наукового, розмовного, офіційно-ділового, публіцистичного);</p>
<p>форми мовлення – монолог, діалог; усна, письмова; мета, тема, мікротема, основна думка висловлювання; мовні засоби зв'язку речень у тексті; стилі мовлення, сфери їх використання; функціонально-сміслові типи мовлення – розповідь, опис, міркування, комбінований тип, жанри - народна і літературна казка, легенда, пісня, вірш, байка, загадка, прислів'я і приказка, оповідання, замітка, лист. <i>Знає:</i> особливості побудови текстів різних типів; <i>Визначає</i> тему, основну думку, мету висловлювання, тип тексту. <i>Добирає</i> заголовок до тексту. <i>Членує</i> текст на частини і озаглавлює їх. <i>Складає</i> самостійно простий план тексту-розповіді чи опису. <i>Знаходить</i> у тексті відповіді на питання; відоме і нове, <i>ставить</i> питання, <i>відповідає</i> на них. <i>Знаходить</i> виражальні засоби, і <i>пояснює</i> їх роль у реалізації творчого задуму письменника.</p>	<p>слухання, читання, говоріння, письмо. Зв'язне мовлення. Його якості: змістовність, правильність, чистота, логічність, послідовність, багатство, доречність, виразність, образність. Діалог. Репліка діалогу. Монолог. Різниця між монологом і діалогом. Основні правила спілкування. Мовленнєвий етикет. Текст – продукт зв'язного мовлення. Ознаки тексту. Будова тексту. Його частини. Лексичні і граматичні засоби зв'язку частин тексту. Тема і основна думка тексту. Зв'язок між думками в тексті. Різновиди текстів за типовим змістом: розповідь, опис, міркування. Структурні елементи тексту – розповіді, опису, роздуму. Особливості побудови тексту комбінованого типу: розповіді з елементами опису, роздуму (повторення і поглиблення). Простий план тексту (повторення і поглиблення). Загальне уявлення про стилі мовлення: науковий, розмовний, офіційно-діловий, публіцистичний, стиль художньої літератури. Особливості побудови художнього і наукового описів.</p>	<p>мовних засобів зв'язку речень, відомого і нового в реченнях тексту. <i>Конструювання</i> речень із вивченими частинами мови, зі словами, вжитими в прямому і переносному значенні, синонімами та антонімами. <i>Оцінювання</i> випадків вдалого і невдалого їх використання. <i>Аналіз</i> особливостей розмовного, наукового та художнього стилів, <i>вправляння</i> у визначенні стилю та <i>добору</i> відповідних стилістичних засобів. <i>Знаходження</i> відповідей на питання, відомого і нового в тексті, різноманітних мовних явищ, деталей тощо. <i>Поділ</i> тексту на частини за змістом. <i>Завдання</i> на усвідомлення теми і мети тексту, визначення головної думки, типу, стилю та жанру; смислового і граматичного зв'язку між словами у реченні і між реченнями у тексті.</p>

<p><i>Дотримується</i> основних вимог до мовлення. <i>Усвідомлює</i>, що рідна мова є засобом пізнання навколишнього світу, культури і цінностей українського народу.</p>	<p>Опис предмета в художньому стилі. Переказ тексту-розповіді з елементами опису. Детальний письмовий переказ розповідного тексту з елементами опису. Опис тварини. Твір-опис за картиною. Твір-опис тварини за власними спостереженнями. Творчий переказ тексту-розповіді з елементами опису. Текст-роздум. Переказ тексту-роздуму. Ділові папери. Лист. Адреса. Твір-роздум. Оповідання про випадок із життя. Замітка до стінгазети.</p>	<p><i>Аналіз і оцінювання</i> тексту з погляду його змісту, будови, задуму й мовного оформлення, виразально-зображальних засобів <i>виправлення</i> недоліків у тексті.</p>
<p>Слухання-читання <i>Слухає</i> і адекватно сприймає усне повідомлення в різних комунікативних ситуаціях. <i>Читає</i> правильно, побіжно, виразно та усвідомлено вголос, а також про себе тексти різних функціональних стилів, типів і жанрів (80-120 слів за одну хв.). <i>Розуміє</i> зміст почутого і прочитаного: <i>хто?, що?, коли?, де?, в якій послідовності?</i> відбувається. <i>Розрізняє</i> головну і другорядну інформацію в прослуханому і прочитаному тексті, <i>запам'ятовує</i> головне. <i>Виявляє</i> інтерес до слухання і читання; здатність сприймати художній текст як витвір мистецтва, роздумувати і співпереживати.</p> <p>Говоріння-письмо <i>Удосконалює</i> вміння й навички вести діалог-бесіду: активно <i>підтримує</i> бесіду зустрічними питаннями, репліками. <i>Користується</i> відповідними прийомami з метою кращого розуміння співбесідника. <i>Усвідомлено відтворює</i> свої й чужі аргументи. <i>Складає, розігрує</i> діалоги (орієнтовно 6—7 реплік) відповідно до запропонованої ситуації спілкування, за зразком, за поданим початком, опорними словами, малюнком. <i>Стисує</i> каліграфічно й грамотно слова й тексти з підручника, дошки, записує з голосу, дотримуючись правил української орфографії і пунктуації. <i>Переказує</i> (усно і письмово) докладно почуті і прочитані тексти художнього і наукового стилів мовлення (обсягом 100—130 слів) за самостійно складеним простим планом (текст-розповідь, текст-опис,</p>	<p>Слухання-читання <i>Слухання, читання і аналіз</i> текстів діалогічного і монологічного характеру різних типів: розповідь, опис (в т. ч. опис окремих предметів, тварин), роздум; стилів: розмовного, художнього, наукового; жанрів мовлення: оповідання, замітка, стаття, казка, легенда, переказ, пісня, вірш, загадка; прислів'я, приказки. <i>Відпрацювання</i> техніки читання. <i>Вивчення</i> <i>напам'ять</i> 10-15 віршованих і 2-3 невеликих за обсягом прозових творів (уривків). <i>Читання в особах</i> казок, байок, уривків літературних творів.</p> <p>Говоріння-письмо <i>Завдання</i> на вдосконалення вмінь і навичок вести діалог-бесіду, активно підтримувати бесіду зустрічними питаннями, репліками, розігрування діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної із життєвим досвідом учнів (діалоги етикетного характеру, діалог-розпитування), за поданим початком, малюнками. <i>Розігрування</i> діалогів, спрямованих на усвідомлене відтворення своїх і чужих аргументів, дотримання правил мовленнєвого етикету. <i>Рольові і ситуативні ігри</i>. <i>Завдання</i> на відпрацювання каліграфічного й грамотного списування слів і тексту з підручника, дошки, <i>записування</i> з голосу з дотриманням правил української орфографії і пунктуації. <i>Самостійне складання</i> простого плану тексту-розповіді чи опису.</p>	

у т.ч. і опис тварини, опис за картиною, текст-розповідь з елементами роздуму, текст-міркування).

Дотримується теми висловлювання та основної думки, комунікативного завдання, композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму. *Переказує* (усно і письмово) стисло і вибірково тексти без плану. *Переказує* (усно і письмово) творчо, придумуючи власну кінцівку, додаючи елементи опису.

Пояснює роль виражальних засобів. *Оцінює* вчинки героїв, мотиви їхньої поведінки. Передає голосом, інтонацією власне ставлення до змісту, героїв, подій, зображених у тексті. *Складає* самостійно тексти-розповіді, описи, комбіновані тексти; історії за поданими початком, кінцівкою, опорними словами. *Складає* (усно і письмово) твір-розповідь, опис (за картиною, за планом, за опорними словами, за поданим початком), твір-роздум, пише лист, замітку в шкільну газету. *Використовує* вивчені мовні засоби зв'язку між реченнями в тексті *Додержується* вимог до оформлення письмових робіт, вивчених правил орфографії і пунктуації.

Оцінює текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення. *Знаходить* і *виправляє* недоліки та помилки в змісті, побудові й мовному оформленні власних висловлювань. *Виявляє* інтерес і увагу до співрозмовника, а також потяг до удосконалення власного усного і писемного мовлення.

Докладні *перекази* художніх текстів розповідного характеру з елементами опису тварин, роздуму; докладний переказ тексту наукового стилю (*навчальні й контрольні*) за простим планом. *Перекази* стислі і вибірково без плану. *Перекази* творчі. *Тлумачення* значень окремих слів, фразеологічних зворотів, прислів'їв, приказок, їх *добір* відповідно до мети висловлювання та ситуації спілкування. *Аналіз* вчинків героїв. *Зіставлення* мотивів їхньої поведінки.

Завдання на формування умінь передавати голосом, інтонацією власне ставлення до змісту прочитаного, персонажів твору, їхніх вчинків. *Инсценізація* казок, байок, уривків літературних творів. *Твори-описи* окремих предметів, тварин (у тому числі за картиною) в художньому стилі. *Відповіді* на уроках української мови, літератури, (за поданим планом або таблицєю) в науковому стилі. *Відгук* про висловлювання товариша. *Твір-оповідання* про випадок із життя. *Спостереження* за власним і чужим мовленням, його *аналіз* і *оцінювання* з точки зору його правильності, логічності, відповідності темі тощо. Самостійне *складання* плану до твору-розповіді і опису. *Написання* докладних *переказів* художнього тексту розповідного характеру з елементами опису предметів, тварин; *твору-розповіді* на основі власного досвіду в художньому стилі; *творів-описів* окремих предметів, тварин у художньому і науковому стилях; *твору-роздуму* на тему, пов'язану з життєвим досвідом учнів у художньому стилі; *замітки* в газету (із шкільного життя) інформаційного характеру; *листа* рідним, друзям, *адреси*. *Аналіз* і *оцінювання* власних та чужих навчальних текстів.

<p><i>Називає</i>, що вивчає синтаксис і пунктуація. <i>Відрізняє</i> словосполучення від слова (форми слова) і речення. <i>Розтізнає і виділяє</i> головне і залежне слово у словосполученні; види речень за метою висловлювання, за інтонацією, за структурою; межі речень у тексті, частини складного речення; головні і другорядні члени речення, однорідні члени речення, узагальнюючі слова, звертання, вставні слова, пряму мову і слова автора. <i>Правильно інтонує</i> речення різних видів. <i>Ставить та обґрунтовує</i> розділові знаки в реченні. <i>Знаходить і виправляє</i> граматичні й пунктуаційні помилки. <i>Добирає</i> синонімічні словосполучення і речення, різні за будовою, у тому числі фразеологізми. <i>Будує</i> словосполучення; речення, поширюючи їх додатками, означеннями, обставинами, у тому числі із засвоєними словами в ролі другорядних членів речення. <i>Оцінює</i> роль звертань і діалогів у художніх творах. <i>Складає</i> висловлювання, використовуючи речення з прямою мовою та діалогом, із засвоєними словами і виразами для докладної, точної та виразної передачі почутого і прочитаного. <i>Визначає</i>, що вивчає фонетика, графіка, орфоепія, орфографія.</p>	<p>Базові відомості з теорії мови Вступ. Українська мова – національна мова українського народу. Повторення вивченого в початкових класах СИНТАКСИС І ПУНКТУАЦІЯ Словосполучення. Головне та залежне слово в словосполученні. Синтаксичний розбір словосполучень. Речення, його граматична основа. Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні). Окличні речення. Розділові знаки в кінці речень. Члени речення - головні й другорядні. Головні члени речення – підмет і присудок. Види присудків: простий дієслівний, складений дієслівний, складений іменний (практично). Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина. Речення непоширені й поширені. Речення з однорідними членами без сполучників і з сполучниками а, але, та, і (одиничним). Узагальнююче слово при однорідних членах речення. Розділові знаки при однорідних членах речення без узагальнюючого слова і з узагальнюючим словом. Речення із звертанням. Розділові знаки при звертанні. Речення із вставними словами (практично). Розділові знаки при вставних словах. Складне речення з безсполучниковим і сполучниковим зв'язком. Кома між частинами складного речення.</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування</i> істотних ознак, <i>аналіз, характеристика і побудова:</i> словосполучення і речення; різних видів речень: за метою висловлювання; за інтонацією; простих і складних речень; поширених і непоширених речень; речень з головними і другорядними членами; з однорідними членами; з узагальнюючими словами при однорідних членах речення; звертаннями; вставними словами. <i>Вилучення</i> словосполучення із речення; речення із тексту. <i>Інтонування</i> речень різних видів і типів. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків у кінці речення. <i>Добір</i> синонімічних словосполучень і речень, їх порівняння і використання найбільш влучних з точки зору мети висловлювання у переказах і власних текстах. <i>Вступ</i> з повідомленням на лінгвістичну тему. Синтаксичний <i>розбір</i> речення, <i>виділення</i> головних і другорядних членів умовними позначками. <i>Навчальний переказ, творчі мініатюра,</i> твір на задану тему з використанням вивчених синтаксичних одиниць і конструкцій. <i>Перевірка</i> власних і чужих письмових робіт, їх оцінка. <i>Дидактична гра. Вікторина.</i> <i>Змагання. Лінгвістична гра. Лінгвістичний експеримент. Дидактична гра.</i></p>
---	---	--

<p><i>Розрізняє</i> в словах тверді і м'які, дзвінки і глухі приголосні, ненаголошені й наголошені голосні. <i>Визначає</i> основні випадки чергування голосних і приголосних звуків; звукове значення букв у слові. <i>Вимовляє</i> звуки в словах відповідно до орфоепічних норм. <i>Користується</i> орфографічним і орфоепічним словниками. <i>Правильно пише і обгрунтовує</i> слова з вивченими орфограмами. <i>Знаходить і виправляє</i> орфоепічні та орфографічні помилки на вивчені правила. <i>Розпізнає</i> у словах і словосполученнях явища уподібнення, спрощення, чергування. <i>Користується</i> словником іншомовних слів.</p>	<p>Пряма мова. Розділові знаки при прямій мові перед словами автора і після слів автора. Діалог. Тире при діалозі. Синтаксичний розбір речень.</p> <p>ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ</p> <p>Звуки мови. Голосні та приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінки й глухі. Знаки письма. Алфавіт. Співвідношення між звуками і буквами. Звукове значення букв <i>я, ю, є, ї, щ, ь</i> та буквосполучень <i>дж, дз</i>. Склад. Основні правила переносу. Наголос. Голосні наголошені й ненаголошені, їх вимова й позначення на письмі. Ненаголошені голосні, що не перевіряються наголосом. Спрощення в групах приголосних. Основні випадки чергування <i>у – в, і – й</i>. Правила вживання апострофа. Подвоєння букв для позначення подовжених м'яких приголосних та збігу однакових приголосних звуків. <i>И – і</i> в словах іншомовного походження. Подвоєні букви в словах іншомовного походження. Позначення м'якості приголосних на письмі буквами <i>ї, я, ю, є, ь</i>. Правила вживання м'якого знака. Сполучення <i>йю, ьо</i>. Фонетичний розбір слова.</p> <p>ЛЕКСИКОЛОГІЯ</p> <p>Лексичне значення слова. Однозначні й багатозначні слова. Пряме й переносне значення слова. Групи слів за значенням: синоніми, антоніми, омоніми. Відмінність синонімів від багатозначних слів.</p>	<p><i>Вікторина. Змагання. Складання і розгадування ребусів і кросвордів. Методи розвитку критичного мислення.</i></p> <p><i>Перевірка, оцінювання та самооцінювання</i> навчальних досягнень.¹</p> <p><i>Спостереження і з'ясування</i> істотних ознак голосних і приголосних звуків, приголосних дзвінків і глухих, твердих і м'яких і букв, що їх позначають; наголошених і ненаголошених голосних звуків; складів тощо, їх <i>аналіз, порівняння і характеристика. Відпрацювання</i> правильної вимови окремих звуків і їх сполучень, усунення інтерференції з боку місцевої говірки чи російської мови.</p> <p><i>Вправи і завдання</i> на засвоєння і відпрацювання літературної вимови і грамотного написання слів з вивченими орфограмами; умінь користуватися орфографічним і орфоепічним словниками, словником іншомовних слів.</p> <p><i>Перевірка і оцінка</i> власних і чужих робіт.</p> <p><i>Спостереження, аналіз, порівняння і характеристика</i> однозначних і багатозначних слів; синонімів і антонімів; омонімів і багатозначних слів. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння нових літературних слів, доречного їх вживання у власному мовленні; на заміну діалектизмів, русизмів, румунізмів і просторіччя літературною лексикою;</p>
--	--	---

<p><i>Розрізняє</i> спільнокореневі слова і форми слова.</p> <p><i>Виділяє</i> у слові закінчення, корінь, префікс, суфікс та основу.</p> <p><i>Правильно пише й обгрунтовує</i> слова з вивченими орфограмами.</p> <p><i>Складає</i> речення і мікротексти з використанням слів із суфіксами і префіксами, що надають емоційного забарвлення і виразності тексту.</p>	<p>БУДОВА СЛОВА. ОРФОГРАФІЯ</p> <p>Спільнокореневі слова й форми слова. Основа й закінчення змінних слів. Корінь, суфікс, префікс і закінчення – значущі частини слова. Найпоширеніші випадки чергування голосних: <u>о-а, е-і, е-и</u>. Чергування <u>о, е, з і. Е–о</u> після шиплячих та <u>й. И - і</u> після <u>ж, ч, ш, щ та г, к, х</u> у корені. Буква <u>з, с</u> у префіксах <u>з-(зі-, с-), роз-, без-</u>. Букви <u>е, и, і</u> в префіксах <u>пре-, прі-, при-</u>. Розбір слова за будовою.</p>	<p>уміння користуватися шкільними словниками.</p> <p><i>Пояснення</i> ролі того чи іншого лексичного явища в реченні і тексті як виразжальних засобів.</p> <p><i>Спостереження</i> і з'ясування істотних ознак значущих частин слова, спільнокореневих слів.</p> <p><i>Аналіз, порівняння і характеристика</i> морфем, спільнокореневих слів і різних форм одного слова.</p> <p><i>Вправи і завдання</i> на відпрацювання правильного написання слів з вивченими орфограмами.</p> <p><i>Розбір</i> слова за будовою і виділення умовними позначками його значущих частин.</p>
<p><i>Знає</i> основні способи словотвору; приголосні, що зазнають змін при суфіксальному словотворенні.</p> <p><i>Знаходить</i> їх у слові, правильно проводить зміни.</p> <p><i>Визначає</i> спосіб творення відомих слів.</p> <p><i>Уміє</i> самостійно утворювати нові слова вивченими способами.</p> <p><i>Вміє користуватися</i> словотвірним словником.</p> <p><i>Правильно пише і вимовляє</i> вивчені складні і складноскорочені слова.</p>	<p>Словотвір. Орфографія</p> <p>Змінювання і творення слів. Основні способи словотворення в українській мові: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безсуфіксальний, складання слів або основ, перехід слів з однієї частини мови в іншу. Творення і правопис складних і складноскорочених слів. Словотвірний аналіз слів.</p> <p>Повторення й узагальнення у кінці року</p>	<p><i>Спостереження</i> за змінюванням і творенням слів.</p> <p><i>Класифікація</i> основних способів словотвору.</p> <p><i>Аналіз, порівняння і визначення</i> основних способів словотвору.</p> <p><i>Знаходження і пояснення</i> вивчених орфограм в словах; орфографічних помилок на вивчені правила.</p> <p><i>Утворення</i> нових слів вивченими способами.</p> <p><i>Вправи і завдання</i>, пов'язані з орфографічним і словотвірним словниками.</p>

6-й клас

<i>Субкомпетенції</i>	<i>Зміст</i>	<i>Орієнтовні види навчальної та оцінної діяльності</i>
<p>На кінець 6-го класу учень (з урахуванням засвоєного в попередніх класах):</p> <p><i>Розпізнає</i> текст, його структурні особливості (зачин, основну частину, кінцівку), послідовний і паралельний види зв'язку речень у тексті, нове і відоме.</p> <p><i>Визначає</i> ситуацію спілкування, її складові; стилі мовлення (розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий), сферу їх використання, типи (розповідь, опис приміщення і природи, роздум) і жанри мовлення (оповідання, замітка, план роботи, оголошення), особливості їх побудови; основні джерела матеріалу для твору;</p> <p>тему й основну думку, причинно-наслідкові зв'язки, основну і другорядну інформацію, зображувально-виражальні особливості тексту.</p> <p><i>Оцінює</i> текст з погляду його змісту, форми, задуму й мовного оформлення.</p> <p><i>Дотримується</i> норм української літературної мови, правил спілкування.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення</p> <p>Повторення загальних відомостей про мовлення. Мовленнєва ситуація. Текст. Повторення вивченого про текст, його основні ознаки. Структурні особливості тексту: наявність зачину, основної частини і кінцівки, послідовність викладу змісту, використання мовних засобів зв'язку між складовими частинами тексту. Види зв'язку речень у тексті: послідовний, паралельний (практично). Складний план тексту. Повторення відомостей про стилі мовлення. Поняття про офіційно-діловий стиль. План роботи. Оголошення. Опис приміщення. Детальний переказ тексту. Опис природи. Особливості їх побудови.</p>	<p><i>Визначення</i> істотних ознак тексту; теми й головної думки, типу і стилю мовлення, мовних засобів зв'язку речень, відомого і нового в реченнях тексту. <i>Аналіз</i> структури тексту, поділ його на абзаци, мікротеми.</p> <p><i>Висловлення</i> власного ставлення до предмета мовлення. <i>Аналіз і оцінювання</i> тексту з погляду його змісту, будови, задуму й мовного оформлення, <i>виправлення</i> недоліків у тексті.</p> <p><i>Конструювання, аналіз та оцінювання</i> речень із вивченими частинами мови, зі словами, вжитими в прямому і переносному значенні, синонімами та антонімами. <i>Визначення</i> в тексті теми, основної думки; причинно-наслідкових зв'язків; хибної ситуації, смислових помилок; зображувально-виражальних особливостей. <i>Оцінювання</i> тексту за різними параметрами.</p>

<p>Аудіювання-читання <i>Читає</i> про себе (100 – 140 слів за 1 хв.) і вголос незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення (складніші порівняно з попереднім класом), з достатньою швидкістю (80—120 слів за 1 хв), плавно, виразно, емоційно, відповідно до орфоепічних норм. <i>Утримує</i> в пам'яті основний зміст інформації і виражає своє розуміння у відповідній формі. <i>Виділяє</i> нову інформацію. <i>Визначає</i> в тексті хибну ситуацію, фіксує смислові помилки. <i>Знаходить</i> в тексті описи природи, приміщення. <i>Виявляє</i> зацікавленість до слухання і читання; інтерес до змісту прочитаного; прихильність до естетичного сприйняття художнього твору, до роздуму і співчуття.</p> <p>Говоріння-письмо <i>Усвідомлює</i> загальні вимоги до усного і писемного зв'язного мовлення. <i>Будує і відтворює</i> діалог відповідно до запропонованої ситуації спілкування, серії малюнків, запитань. <i>Відповідає і ставить питання до прочитаного чи прослуханого. Висловлює</i> власне ставлення щодо обговорюваної теми. Докладно переказує (усно і письмово) розповідні тексти з елементами опису приміщення, природи, художні тексти розповідного характеру, вибірково переказує текст наукового стилю. <i>Аналізує і самостійно складає текст-опис приміщення, природи(усно і письмово), складає складний план тексту, оголошення, план роботи (письмово), обираючи відповідний тип, стиль, жанр.</i> <i>Користується</i> орфографічним словником.</p> <p><i>Помічає і виправляє</i> недоліки в своєму і чужому мовленні. <i>Виявляє</i> бажання удосконалювати власне усне і писемне мовлення за змістом, правильністю.</p> <p><i>Усвідомлено контролює</i> своє мовлення за змістом та мовними засобами.</p>	<p>Аудіювання-читання <i>Слухання і читання</i> текстів діалогічного і монологічного характеру, що належать до таких стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, наукового; типів: розповідь, опис (в т. ч. опис приміщення і природи), роздум; жанрів мовлення: оповідання, замітка, стаття, п'єса, вірш, казка, байка, легенда, переказ, пісня; загадка, прислів'я, приказки.</p> <p><i>Виділення</i> нової інформації. <i>Завдання</i> на усвідомлення змістового і граматичного зв'язку між словами і реченнями тексту. <i>Знаходження</i> в текстах описів природи, приміщення, їх аналіз.</p> <p>Говоріння-письмо <i>Побудова діалогу, його розігрування відповідно до серії малюнків, запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з особистими враженнями, життєвим досвідом учнів, етикетного характеру.</i></p> <p><i>Списування</i> тексту, <i>написання</i> диктантів.</p> <p><i>Складання і запис</i> складного плану, оголошення.</p> <p><i>Докладні перекази</i> (усні і письмові) розповідних художніх текстів (у тому числі з елементами роздуму і опису приміщення і природи).</p> <p><i>Вибірковий переказ</i> (усно і письмово) тексту наукового стилю.</p> <p><i>Аналіз, переказ та складання</i> художнього тексту розповідного характеру, вибіркового переказу тексту наукового стилю, твору-опису приміщення, природи. <i>Повідомлення</i> на лінгвістичну тему в науковому стилі.</p> <p><i>Завдання</i>, спрямовані на контроль власного мовлення за змістом та формою мовних засобів.</p>
---	--

<p><i>Називає</i> основні терміни розділу і знає, що вони означають; <i>визначає</i> лексичне значення слова, групи слів за значенням, походженням, уживанням у мові; стилістичну роль діалектизмів, професійних слів, термінів, архаїзмів і неологізмів у художніх та науково-публіцистичних текстах; <i>доводить</i> аргументовано приналежність слова до певної групи лексики; <i>редагує</i> тексти з лексичними помилками; <i>користується</i> словником іншомовних слів; <i>уміє</i> доречно використовувати у власному мовленні вивчені пласти лексики; <i>складає</i> висловлювання про професію з описом процесів праці.</p> <p><i>Знає</i>, що вивчає морфологія; морфологічні ознаки іменника, його синтаксичну роль; особливості відмінювання іменників кожної відміни; <i>знаходить</i> іменники в реченні;</p> <p><i>визначає</i> правильно морфологічні ознаки іменника, належність його до певної відміни, групи;</p> <p><i>визначає</i> правильно рід і відмінок іменників, у тому числі і тих, які викликають інтерференцію з боку діалекту чи російської мови; <i>відмінює</i> іменники;</p> <p><i>усвідомлює</i> суттєві розбіжності між діалектними відмінковими формами і літературними. <i>утворює</i> іменники різними способами.</p> <p><i>Розбирає</i> іменник як частину мову</p>	<p>Базові відомості з теорії мови</p> <p>Повторення та узагальнення вивченого в 5-му класі.</p> <p>Лексикологія</p> <p><i>Групи слів за їх походженням:</i> власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Тлумачний словник української мови. Словник іншомовних слів. <i>Активна і пасивна лексика</i> української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми. <i>Групи слів за вживанням:</i> загальноновживані та стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова і терміни, просторічні слова, жаргонізми. <i>Офіційно-ділова лексика.</i></p> <p>Морфологія. Орфографія.</p> <p>Культура мовлення</p> <p>Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Велика буква і лапки у власних назвах. Іменники спільного роду. Типи відмін іменників. Особливості вживання давального і місцевого відмінків однини іменників I відміни, а також називного і родового множини II відміни. Синоніміка деяких відмінкових конструкцій. Основні способи творення іменників, найуживаніші суфікси. <i>Не</i> з іменниками. Букви <i>е, и, і</i> в суфіксах <i>-ечок, -ечк-ичок, -іння, -ен, -иння, -ив(о), -ев(о).</i></p>	<p><i>Спостереження і з'ясування аналіз, порівняння і характеристика</i> груп слів з точки зору їх походження, активного і пасивного складу і вживання.</p> <p><i>Пояснення</i> самостійно чи за допомогою словника лексичного значення слова; приналежності слова до певної групи лексики. <i>Добір</i> лексичних синонімів і антонімів.</p> <p><i>Складання</i> речень, висловлювань із вивченими лексемами, словами певних лексичних груп, у т.ч. твору з елементами опису процесу праці.</p> <p><i>Вправи і завдання</i> на заміну діалектних і просторічних слів літературними відповідниками; <i>редагування</i> текстів з точки зору доречного використання вивчених пластів лексики.</p> <p><i>Спостереження і з'ясування</i> істотних ознак іменника.</p> <p><i>Знаходження</i> іменників у тексті, <i>самостійний добір, аналіз, порівняння і характеристика</i> власних і загальних назв, істот і неістот, родових відмінностей, типу відмін, синоніміки деяких відмінкових конструкцій, творення іменників і їх написання.</p> <p><i>Відмінювання</i> іменників, пояснення основних значень відмінків.</p> <p><i>Утворення</i> іменників різними способами.</p> <p><i>Вправи і завдання</i> на засвоєння правильного вживання і правопису іменників, запобігання інтерференції з боку місцевої говірки та російської мови.</p> <p><i>Розбір</i> іменника як частини мови.</p>
--	--	---

	<p>Написання і відмінювання чоловічих та жіночих імен по батькові. Правильне використання іменників у мовленні.</p>	
<p><i>Знає</i> морфологічні ознаки прикметника, його синтаксичну роль; <i>визначає</i> його значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль у реченні; <i>знаходить і відрізняє</i> якісні, відносні і присвійні прикметники; <i>відмінює</i> прикметники твердої і м'якої груп; <i>утворює</i> правильно форми вищого і найвищого ступеня порівняння якісних прикметників (відмінну від діалектної); якісні, відносні і присвійні прикметники від інших частин мови за допомогою відомих способів словотвору; <i>правильно пише</i> прикметники з вивченими орфограмами і пояснює їх; <i>редагує</i> тексти з метою усунення не виправданих повторів прикметників і заміни їх синонімами. <i>Знає</i> загальне значення числівника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль у реченні; <i>знаходить</i> числівники в тексті; <i>визначає</i> їх граматичні ознаки; <i>утворює і вживає</i> правильно відмінникові форми числівників; <i>поєднує</i> правильно числівники з іменниками; <i>знаходить</i> вивчені орфограми в числівниках, пояснює їх правила;</p>	<p>Прикметник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Якісні, відносні та присвійні прикметники. Повні і короткі форми прикметників. Ступені порівняння прикметників. Прикметники твердої і м'якої групи, відмінювання їх. Способи творення прикметників. Написання <i>н, ни</i> у прикметниках. Написання складних прикметників разом і через дефіс.</p> <p>Числівник як частина мови. Числівники кількісні і порядкові. Числівники прості і складні. Відмінювання кількісних числівників, що означають цілі числа. Відмінювання дробових і збірних кількісних числівників. Буква м'який знак у числівниках. Правильне вживання форм непрямих відмінків кількісних числівників, відмінювання порядкових числівників.</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування</i> істотних ознак прикметника. <i>Знаходження</i> прикметників у тексті, <i>самостійний добір, аналіз, порівняння і характеристика</i> якісних, відносних і присвійних прикметників; творення прикметників і їх написання. <i>Відмінювання</i> прикметників твердої і м'якої групи, пояснення написання відмінкових закінчень. <i>Утворення</i> форм ступенів порівняння прикметників. <i>З'ясування</i> відмінностей між літературною і діалектною формами. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння правильного вживання і правопису прикметників. <i>Аналіз</i> художніх текстів з метою з'ясування зображально-виражальних можливостей прикметників. <i>Редагування</i> текстів. <i>Розбір</i> прикметника як частини мови. <i>Спостереження і з'ясування</i> істотних ознак числівника. <i>Знаходження</i> числівників у тексті, <i>самостійний добір, аналіз, порівняння і характеристика</i> кількісних і порядкових, простих і складних, дробових і збірних числівників і їх написання. <i>Відмінювання</i> числівників, пояснення написання відмінкових закінчень. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння правильного вживання і правопису числівників.</p>

<p><i>помічає і виправляє помилки на вивчені правила, насамперед ті, що стосуються літературної вимови числівників; створює діалоги з уживанням дат і точного позначення часу тощо.</i></p>		<p><i>Побудова діалогів за заданою ситуацією, монологів з уживанням числівників на позначення часу, дат, ваги, кількості предметів тощо.</i> <i>Розбір числівника як частини мови.</i></p>
<p><i>Знає значення, морфологічні ознаки і синтаксичну роль займенника; усвідомлює відмінності між діалектними і літературними формами займенників; визначає їх морфологічні ознаки й синтаксичну роль у реченні; утворює неозначені й заперечні займенники; відмінює правильно всі розряди займенників; омічає і виправляє помилки в написанні і вживанні займенників; аналізує тексти щодо стилістичної ролі в них займенників; уживає займенники для зв'язку речень у тексті; правильно поєднує займенники з прийменниками; свідомлює конструктивну роль займенників у побудові зв'язного тексту.</i></p>	<p>Займенник як частина мови. Розряди займенників за значенням. Особові займенники. Зворотний займенник <i>себе</i>. Питальні та відносні займенники. Заперечні і неозначені займенники. <i>Ні</i> в заперечних займенниках. Дефіс у неозначених займенниках. Присвійні, вказівні та означальні займенники. Правильне вживання займенників у мовленні. Повторення в кінці року.</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування значення та морфологічних ознак займенника.</i> <i>Знаходження займенників у тексті, самостійний добір, аналіз, порівняння і характеристика займенників різних розрядів і їх написання.</i> <i>Визначення граматичних ознак займенників, їх синтаксичної ролі у реченні.</i> <i>Відмінювання займенників, пояснення написання відмінкових закінчень.</i> <i>Вправи і завдання на засвоєння правильної вимови (з урахуванням інтерференції з боку діалекту) і написання займенників; усунення інтерференції з боку діалекту.</i> <i>Спостереження за виражальними можливостями займенників у тексті.</i> <i>Розбір займенника як частини мови.</i></p>

7-й клас

<i>Субкомпетенції</i>	<i>Зміст</i>	<i>Орієнтовні види навчальної та оцінювальної діяльності</i>
<p>На кінець 7-го класу учень(з урахуванням засвоєного в попередніх класах): <i>Знає і дотримується</i> вимог до аудіювання, читання, говоріння і письма. <i>Визначає</i> істотні ознаки тексту: тему й основну думку, тип і стиль мовлення, мовні засоби зв'язку речень; відоме і нове в тексті. <i>Аналізує</i> структуру тексту, ділить його на абзаци, мікротеми. <i>Добирає</i> заголовки.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення Мовленнєва діяльність. Вимоги до читання, слухання, говоріння, письма. Повторення вивченого про текст, його структурні особливості. Повторення вивченого про стилі мовлення.</p>	<p><i>Слухання, читання, аналіз, переказ, складання</i> діалогічних і монологічних висловлювань залежно від комунікативного завдання у відповідному стилі і жанрі. <i>Визначення</i> істотних ознак тексту; теми й основної думки, типу і стилю мовлення, мовних засобів зв'язку речень, відомого і нового в реченнях тексту.</p>
<p><i>Аналізує й оцінює</i> зміст, будову, мовне оформлення тексту. <i>Помічає і виправляє</i> недоліки у тексті. <i>Складає</i> речення із вивченими частинами мови, зі словами, вжитими в прямому і переносному значенні, синонімами та антонімами. <i>Усвідомлює</i>, яку роль відіграє мова у збереженні духовних надбань народу.</p>	<p>Поняття про художній, і публіцистичний стилі. Особливості побудови розповіді про процес праці. Особливості побудови опису зовнішності людини. Замітка до газети.</p>	<p><i>Аналіз</i> структури тексту, поділ його на абзаци, мікротеми. <i>Озаглавлення</i> тексту. <i>Аналіз і оцінювання</i> тексту з погляду його змісту, будови, задуму й мовного оформлення, <i>виправлення</i> недоліків у тексті. <i>Конструювання</i> речень із вивченими частинами мови, зі словами, вжитими в прямому і переносному значенні, синонімами та антонімами. <i>Оцінювання</i> випадків вдалого і невдалого їх використання.</p>
<p>Аудіювання-читання <i>Сприймає</i> адекватно інформацію з різноманітних аудіативних та писемних джерел. <i>Слухає і читає</i> (усвідомлено, виразно, побіжно) вголос і мовчки тексти, що належать до таких стилів: художнього, наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, розмовного; типів: розповідь, опис, роздум (в т. ч. опис зовнішності людини, процесу праці); жанрів мовлення: оповідання, стаття, нарис, замітка, п'єса, казка, пісня, легенда, переказ, байка, загадка, прислів'я, приказки; заучує напам'ять вірші та уривки прозових творів.</p>	<p>Аудіювання-читання <i>Аудіювання і читання</i>(вголос і мовчки), аналіз, обговорення текстів різних стилів і типів (у т. ч. опис зовнішності людини, процесу праці); та жанрів мовлення, заучування напам'ять віршів і уривків прозових творів. <i>Вправлення:</i> в розрізненні стилів і типів мовлення, літературних родів та жанрів; їх аналізі, у т.ч. і аналізі засобів виразності. Ознайомлювальне читання (практично). <i>Визначення</i> й аналіз ключових слів, важливих для розуміння теми та ідеї твору, виразально-зображальних засобів.</p>	

Виділяє ключові слова, важливі для розуміння ідейного змісту твору, знаходить і пояснює виразально-зображальні засоби.

Аналізує текст-роздум. Знаходить в тексті речення, які підтверджують або спростовують висунуте судження.

Знаходить у тексті слова і вирази, що характеризують зовнішність героя, його вчинки, поведінку, ставлення до навколишнього. *Виявляє* інтерес і увагу до аудіювання і читання, а також потяг до роздуму і співпереживання. *Виказує* співчуття до позитивних героїв і осудження негативних.

Говоріння-письмо *Усвідомлює* загальні вимоги до зв'язного мовлення: змістовність, логічна послідовність, правильність, доречність, виразність і дотримується їх.

Орієнтується в ситуації спілкування. Активно *встановлює і підтримує контакт* із співрозмовником, використовуючи зустрічні питання, оцінні репліки, виявляючи власне емоційне ставлення до змісту бесіди і дотримуючись правил мовленнєвого етикету.

Переказує тексти різних типів і стилів, використовуючи нову лексику, образотворчі засоби авторської мови.

Робить необхідні висновки та узагальнення за результатами аналізу художніх і нехудожніх текстів.

Переказує докладно художній текст з елементами опису зовнішності людини; текст публіцистичного стилю; стисло текст наукового стилю.

Переказує розповідний текст з творчими завданнями.

Складає власні висловлювання різних функціонально-сміслових типів, у тому числі опис зовнішності людини, процесів праці, характеристику літературного героя.

Критично оцінює власне і чуже мовлення; вчинки, відповідно до загальнолюдських норм моралі.

Аналіз будови прочитаного тексту, виокремлення частин тексту за змістом, озаглавлення окремих частин; аналіз композиції художнього твору. *Аналіз* тексту-роздуму; підтвердження або спростування висунутого судження. *Аналіз текстів* в публіцистичному і художньому стилях. *Завдання* на з'ясування ролі засобів виразності художнього тексту. з'ясування ролі пейзажу, обрамлення в творах. *Характеристика* зовнішності героя, його вчинків, поведінки, ставлення до навколишнього.

Говоріння-письмо *Аналіз* зв'язного мовлення з точки зору його змістовності, логічної послідовності, правильності, доречності, виразності. *Характеристика* ситуації спілкування за такими параметрами: офіційна чи неофіційна обстановка, адресат мовлення, мета спілкування, тема й основна думка висловлювання. *Імпровізація* ролі мовця та адресата мовлення. *Аналіз* мови художніх і нехудожніх текстів, відпрацювання умінь узагальнювати і робити самостійно висновки щодо композиції, сюжету, ідейного змісту характеристики персонажів, використання засобів художньої виразності. *Докладний переказ* розповідного тексту художнього стилю з елементами опису зовнішності людини; тексту публіцистичного стилю мовлення. *Стислий переказ* тексту наукового стилю. *Творчий переказ* розповідного тексту з творчими завданнями: а) додати опис процесу праці; б) ввести елементи опису зовнішності певного персонажа; в) ввести елементи роздуму, у тому числі про вчинки людей; г) висловити своє ставлення до змісту тексту, до героїв, подій; д) продовжити переказ за поданим початком, кінцем; е) передати текст із зміною початку, кінця, ввести нові персонажі.

Складання власних висловлювань різних функціонально-сміслових типів, у тому числі опису зовнішності людини, процесів праці, характеристику персонажів твору.

<p><i>Знає</i> загальне значення дієслова, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль; <i>знаходить</i> дієслово в реченні; <i>визначає</i> його форми, граматичні ознаки, належність дієслова до певної дієвідміни, засоби творення видових пар дієслів; <i>правильно вимовляє</i> дієслова і пише їх з вивченими орфограмами. <i>Усвідомлює</i> суттєву відмінність діалектних форм дієслова від літературних; <i>аргументує</i> написання орфограм; <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> допущені помилки на вивчені орфографічні правила, а також помилки у формі залежного слова; <i>використовує</i> правильно форми дієслів у мовленні; <i>аналізує</i> випадки використання дієслів із стилістичною метою, визначаючи їх виражальні можливості; <i>конструює</i> речення з дієсловами в усіх часах і особових формах, у т. ч. в переносному значенні; <i>редагує</i> тексти щодо заміни повторюваних дієслів синонімами, уживання одних дієслів одного способу замість інших; <i>Знає</i> значення дієприкметника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль; <i>відрізняє</i> дієприкметник від прикметника; <i>знаходить</i> у реченні дієприкметник і дієприкметниковий зворот, безособові дієслівні форми на <i>-но, -то</i>; <i>визначає</i> дієприкметники активного і пасивного стану; засоби їх творення; <i>пише</i> правильно дієприкметники з вивченими орфограмами; <i>правильно розставляє</i> розділові знаки при дієприкметниковому звороті;</p>	<p>Базові відомості з теорії мови Загальні відомості про українську мову. Повторення вивченого в 6-му класі Дієслово як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Неозначена форма дієслова. Вид дієслова. Часи дієслова. Способи дієслів. Безособові дієслова. <i>Не</i> з дієсловами. Способи творення дієслів. Наголошування і вживання дієслів у мовленні. Правопис дієслів. Дієприкметник як особлива форма дієслова. В і д м і н ю в а н н я дієприкметників. Дієприкметниковий зворот. Активні і пасивні дієприкметники. Творення дієприкметників. Правопис дієприкметників. <i>Н</i> у дієприкметниках та <i>ни</i> у прикметниках дієприкметникового походження. <i>Не</i> з дієприкметниками.</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування значення та морфологічних ознак</i> дієслова. <i>Знаходження</i> дієслів у тексті, <i>самостійний добір, аналіз, порівняння і характеристика</i> форм, граматичних ознак, дієвідмін, засобів творення видових пар дієслів їх вимову і написання. <i>Визначення</i> граматичних ознак дієслів, їх синтаксичної ролі у реченні. <i>Завдання</i> на утворення часових, родових, видових, особових форм дієслова. Аналіз їх вживання у власному усному і писемному мовленні. Редагування текстів, добір синонімічних дієслів. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння правильної вимови і написання дієслів; усунення інтерференції з боку діалекту. <i>Спостереження</i> за виражальними можливостями займенників у тексті. <i>Складання</i> діалогічних і монологічних висловлювань з уживанням дієслів, у т. ч. висловлювання у художньому стилі з дієсловами у 2-й ос. однини; ділові папери (інструкцію) з дієсловами у 3-й особі множини. <i>Розбір</i> дієслова як частини мови. <i>Спостереження і з'ясування значення та морфологічних ознак</i> дієприкметника та безособових дієслівних форм на <i>-но, -то</i>. <i>Знаходження</i> дієприкметників і дієприкметникових зворотів у тексті, <i>самостійний добір, аналіз, порівняння</i> активних і пасивних дієприкметників з прикметниками і дієсловами, їх вимова і написання. <i>Утворення</i> активних і пасивних дієприкметників і безособових дієслівних форм на <i>-но, -то</i>.</p>
---	--	--

<p><i>пояснює</i> орфограми і пунктограми; <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> в реченні помилки на вивчені орфографічні, граматичні й пунктуаційні правила; <i>складає</i> речення з дієприкметниковими зворотами; <i>проводить</i> їх заміну підрядним реченням.</p> <p><i>Знає</i>: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль дієприслівника; <i>знаходить</i> дієприслівник, дієприслівниковий зворот у реченні; <i>відрізняє</i> дієприслівник від дієприкметника; <i>визначає</i> граматичні ознаки дієприслівника; <i>пише</i> правильно дієприслівники з вивченими орфограмами; <i>розставляє</i> розділові знаки при дієприслівниках і дієприслівникових зворотах; <i>виправляє</i> помилки у вживанні та правописі дієприслівників; <i>конструює</i> прості речення з дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами, замінює їх складними реченнями з підрядними обставинними;</p>	<p>Безособові дієслівні форми на -но, то.</p> <p>Дієприслівник як особлива форма дієслова.</p> <p><i>Не</i> з дієприслівниками.</p> <p>Дієприслівниковий зворот.</p> <p>Дієприслівники недоконаного і доконаного виду, їх творення.</p>	<p><i>Аналіз</i> їх вживання у власному усному і писемному мовленні.</p> <p><i>Вправи і завдання</i> на засвоєння виражальних можливостей, правильної вживання і виділення на письмі дієприкметникових зворотів і одиничних дієприкметників. <i>Редагування</i> речень і текстів.</p> <p>Розбір дієприкметника як форми дієслова.</p> <p><i>Спостереження і з'ясування значення та</i> морфологічних ознак дієприслівника. <i>Знаходження</i> дієприслівників і дієприслівникових зворотів у тексті, <i>самостійний добір, аналіз, порівняння</i> дієприслівників з дієсловами, дієприслівникових зворотів з дієприкметниковими зворотами, їх вимови, написання, ролі в реченні.</p> <p><i>Утворення</i> дієприслівників доконаного і недоконаного виду. <i>Побудова</i> простих речень з дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами, <i>заміна</i> їх складними реченнями з підрядними обставинними. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння правильного вживання в усному і писемному мовленні. <i>Редагування</i> речень і текстів.</p> <p><i>Розбір</i> дієприслівника як форми дієслова.</p>
<p><i>Знає</i> загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль прислівника; <i>знаходить</i> прислівники у реченні, відрізняючи їх від омонімічних і паронімічних частин мови та діалектних форм; <i>визначає</i> його граматичні ознаки; <i>уміє</i> утворювати ступені порівняння, практично застосовувати правила правопису; <i>правильно наголошує</i> прислівники; <i>помічає</i> і <i>виправляє</i> помилки у правописі прислівників;</p>	<p>Прислівник як частина мови.</p> <p>Ступені порівняння. Способи творення.</p> <p>Одна і дві букви <i>n</i> у прислівниках.</p> <p><i>Не</i> з прислівниками.</p> <p><i>Ні</i> з прислівниками.</p> <p><i>И та і</i> в кінці прислівників.</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування значення та</i> морфологічних ознак прислівника, його ролі для зв'язку речень у тексті.</p> <p><i>Визначення</i> граматичних ознак прислівників, їх синтаксичної ролі у реченні. <i>Утворення</i> ступенів порівняння прислівників.</p> <p><i>Вправи і завдання</i> на засвоєння правильного вживання прислівників в усному і писемному мовленні, засвоєння правил написання прислівників.</p>

<p><i>Знаходить</i> прийменники в реченні; <i>відрізняє</i> їх від сполучників і часток; похідні прийменники від омонімічних самостійних частин мови;</p> <p><i>правильно поєднує</i> з іменниками; <i>вміє</i> застосовувати правила правопису прийменників; <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> помилки в їх правописі;</p> <p><i>аналізує</i> тексти щодо правильності вживання прийменників з відмінковими формами іменників;</p> <p><i>редагує</i> тексти щодо правильності вживання прийменникових засобів милозвучності мовлення.</p> <p><i>Знаходить</i> сполучники в реченні; <i>відрізняє</i> їх від прийменників і часток; <i>називає</i> групи сполучників за функцією в простому і складному реченнях; <i>правильно пише</i> сполучники; <i>використовує</i> сполучники у власних висловлюваннях відповідно до функціонального призначення, складаючи прості й складні речення; <i>редагує</i> речення, доцільно замінюючи сполучники синонімічними.</p> <p><i>Знаходить</i> частки в реченні; <i>відрізняє</i> від інших службових частин мови; <i>усвідомлює</i> їх роль у реченні; <i>правильно пише</i> частки; <i>аналізує</i> тексти щодо використання в них часток як виражального засобу; <i>складає</i> речення з модальними частками; <i>редагує</i> тексти щодо правильності вживання модальних часток;</p>	<p>Службові частини мови</p> <p>Прийменник</p> <p>Непохідні і похідні прийменники.</p> <p>Написання похідних прийменників разом, окремо і через дефіс.</p> <p>Вживання прийменників.</p> <p>Сполучник</p> <p>Сполучники сурядності і підрядності, їх види і вживання.</p> <p>Написання сполучників разом і окремо.</p> <p>Частка</p> <p>Формотворчі, заперечні та модальні частки.</p> <p>Написання часток <i>бо, но, то, от, таки, не</i> з різними частинами мови.</p>	<p><i>Аналіз</i> і <i>визначення</i> ролі прислівника в художніх і наукових текстах. <i>Редагування</i> текстів. <i>Розбір</i> прислівника як частини мови.</p> <p><i>Спостереження</i> за прийменниками у реченні.</p> <p><i>Знаходження</i> похідних і непохідних прийменників у тексті, <i>порівняння</i> з частками і сполучниками. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння правильного вживання прийменників з іменниками, засвоєння правил написання прийменників. <i>Редагування</i> текстів, виправлення помилок у вживанні і написанні прийменників. <i>Розбір</i> прийменника як частини мови.</p> <p><i>Спостереження</i> за сполучниками сурядності і підрядності в реченні, <i>порівняння</i> з частками і прийменниками. <i>Визначення</i> груп сполучників за їх функцією в простому і складному реченнях. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння правильного вживання сполучників, засвоєння їх правопису. <i>Редагування</i> речень і текстів, виправлення помилок у вживанні і написанні сполучників, заміна їх синонімічними. <i>Розбір</i> сполучника як частини мови.</p> <p><i>Спостереження</i> за частками в реченні щодо їх виражальних можливостей. <i>Знаходження</i> формотворчих, заперечних і модальних часток у тексті, <i>порівняння</i> з сполучниками і прийменниками. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння правильного вживання часток і написання з різними частинами мови. <i>Редагування</i> текстів.</p> <p><i>Розбір</i> частки як частини мови.</p>
---	--	--

<p><i>Знаходить</i> вигуки в реченні; <i>відрізняє</i> їх від часток; <i>правильно пише</i> вигуки з орфограмами і розставляє розділові знаки при них; <i>аналізує</i> тексти щодо ролі в них вигуків; доречно <i>використовує</i> вигуки у власному мовленні.</p>	<p>Вигук Дефіс у вигуках. Кома і знак оклику при вигуках. Узагальнення й систематизація вивченого</p>	<p><i>Спостереження</i> за частками в реченні щодо їх виражальних можливостей. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння правильного написання вигуків з орфограмами і виділення їх в усному і писемному мовленні. <i>Складання</i> речень, розігрування діалогів, спрямованих на доречне вживання вигуків.</p>
--	---	---

8-й клас

Субкомпетенції	Зміст	Орієнтовні види навчальної та оцінної діяльності
<p><i>Розрізняє</i> такі поняття, як види, форми мовлення, вимоги до мовлення; різновиди аудіювання, читання (вивчальне), складові ситуації спілкування; текст, його основні ознаки, структуру, види зв'язку речень у тексті, загальні мовні засоби міжфразного зв'язку (повторення і узагальнення знань); <i>визначає</i> стилі (розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний), сферу їх використання, типи (розповідь, опис місцевості, пам'яток історії і культури, роздум) і жанри мовлення (оповідання, повідомлення, тематичні виписки, конспект, протокол). <i>Оцінює</i> текст з погляду змісту, форми, авторського задуму і мовного оформлення.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення: Монологічне й діалогічне мовлення, сфери використання Культура мовлення. Якості мовлення: містовність, композиційна стрункість, логічність, граматична правильність. Текст. Засоби зв'язку речень у тексті (займенники, прислівники, сполучники, синоніми). Текст - опис місцевості, пам'яток історії і культури. Текст - роздум на морально-етичну тему. Стилі мовлення: розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний. Поняття про реферат. Ділові папери. Протокол, доручення.</p>	<p><i>Слухання і читання</i> текстів різних стилів і жанрів. <i>изначення</i> істотних ознак тексту. <i>Аналіз і оцінювання</i> тексту з погляду його змісту, будови, задуму й мовного оформлення, <i>виправлення</i> недоліків у тексті. <i>Оцінювання</i> випадків вдалого і невдалого їх використання. <i>Складання</i> усних й письмових висловлювань на певну тему з використанням власного життєвого досвіду відповідно до визначеної комунікативної мети (розповідь, опис місцевості, пам'яток історії і культури, роздум). <i>Завдання</i> на удосконалення умінь оцінювати текст за різними параметрами та відповідно до свого життєвого досвіду.</p>

Аудіювання-читання *Слухає і читає* вголос виразно знайомі і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення, з достатньою швидкістю відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм. *Передає* голосом, інтонацією особливості змісту, стилю тексту, авторського задуму, а також власне ставлення до прочитаного, *впливає* на емоційний стан слухача. *Читає* мовчки незнайомий текст, складніший і довший, ніж у попередніх класах. *Користується* ознайомлювальним та вивчальним слуханням і читанням. *Виявляє* відхилення від літературної норми. *Визначає* зображувально-виражальні особливості тексту. *Формулює* висновки щодо сприйнятого, оцінює прослухане і прочитане, співвідносячи його із задумом мовця, своїм життєвим досвідом. *Складає* простий і складний плани почутого і прочитаного. *Робить* короткі записи (план, тематичні виписки, конспект) у процесі слухання і читання. *Оцінює* текст з погляду змісту, форми, авторського задуму і мовного оформлення. *Виявляє* інтерес до слухання і читання; здатність естетичного сприйняття художнього тексту, міркування та співпереживання, а також аналізу й оцінки твору.

Говоріння-письмо

Усвідомлює чотири фази мовленнєвого спілкування: орієнтація в умовах спілкування; планування висловлювання;

його реалізація; контроль.

Усвідомлено *добирає* мовні засоби відповідно до теми і мети спілкування. Дотримується норм літературного мовлення на всіх рівнях. *Веде бесіди, дискусії* на морально-етичні та суспільні теми. Логічно формулює тезу і доводить її правильність. *Переказує* докладно, вибірково і стисло (усно чи письмово) прослуханий і прочитаний тексти художнього, наукового і публіцистичного стилів мовлення, підпорядковуючи висловлювання темі та основній думці, дотримуючись композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму за самостійно складеним планом, у тому числі з елементами опису місцевості, пам'яток історії, архітектури.

Аудіювання-читання *Аудіювання і виразне читання* текстів різних стилів і жанрів з метою удосконалення умінь передавати голосом особливості змісту, стилю тексту, авторського задуму; власного ставлення до прочитаного; впливати на емоційний стан слухача. Заучування напам'ять віршів і уривків прозових творів. *Читання мовчки* навчальних і художніх текстів.

Завдання на формування навичок вивчального слухання і читання:

- глибоке проникнення в зміст тексту;
- розуміння взаємозв'язку, послідовності композиції;
- максимально повне охоплення нової інформації;
- визначення основного і другорядного;
- виявлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами.

Складання плану, тематичних виписок, конспектів. *Вправлення* у використанні ознайомлювального слухання і читання. *Завдання* на розуміння загального змісту повідомлення. *Аналіз* свого й чужого мовлення з метою виявлення порушень літературної норми. *Аналіз* зображувально-виражальних особливостей тексту.

Говоріння-письмо

Завдання на усвідомлення, аналіз та реалізацію чотирьох фаз мовленнєвого спілкування.

Аналіз мовлення з точки зору його нормативності. *Організація* діалогів, бесід, дискусій на морально-етичні та суспільно-політичні теми. *Формулювання* тези і добір відповідних аргументів на її підтвердження, чи спростування.

Перекази (навчальні й контрольні) за складним планом. *Стислий переказ* розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі. *Вибірковий переказ* розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії та культури в науковому стилі. *Стислий переказ* тексту публіцистичного стилю. *Конспектування* як різновид стислого переказу прочитаного науково-навчального тексту; *тематичні виписки*. *Твори (навчальні)* за складним планом.

<p>Чітко, логічно правильно, з естетичним смаком <i>будує</i> власні висловлювання, доцільно використовуючи стилістичне багатство української мови, у тому числі міркування на літературні, моральні, етичні і суспільні теми (за самостійно складеним планом), описи місцевості, пам'яток історії та культури. <i>Складає</i> самостійно складний план, конспект, тематичні виписки; твір-опис (місцевості, пам'ятки історії чи культури); твір-роздум на морально-етичну тему в публіцистичному стилі; творчі перекази; твір на літературну тему; реферат (у науковому стилі); протокол, витяг з протоколу, доручення. <i>Знаходить і виправляє</i> недоліки в змісті, побудові і мовному оформленні висловлювання.</p>	<p>Твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі. Твір-опис пам'яток історії і культури за картиною в публіцистичному стилі; пам'ятки історії чи культури; твору-роздуму на морально-етичну тему в публіцистичному стилі; творчих переказів; творів на літературну тему; реферату (в науковому стилі); протоколу, витягу з протоколу, доручення. <i>Повідомлення</i> на тему про мову, що вимагає зіставлення і узагальнення матеріалу в науковому стилі. <i>Завдання на удосконалення</i> своїх і чужих творів за змістом, композицією, мовою. <i>Складання</i> складного плану, тематичних виписок. <i>Редагування і оцінювання</i> чужих і власних письмових текстів.</p>	
<p><i>Розрізняє</i> головне і залежне слово у словосполученні; <i>Визначає</i> види словосполучень за приналежністю головного слова до певної частини мови; речення різних видів (за метою висловлювання, характером граматичної основи, кількістю граматичних основ).</p>	<p>Базові відомості з теорії мови Вступ Мова — найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу. Повторення та узагальнення вивченого в попередніх класах сис,пунктуація. Словосполучення і речення.</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування значення синтаксичних конструкцій</i> <i>Знаходження</i> у тексті, <i>самостійний добір, аналіз, порівняння і характеристика</i> словосполучень і речень різних видів. <i>Інтонування</i> речень різних видів і типів. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків у реченні.</p>
<p><i>Інтонує</i> правильно речення різних видів, беручи до уваги й логічний наголос для передачі різних змістових та емоційних відтінків значення. <i>Правильно ставить</i> розділові знаки в реченні. <i>Знаходить і виправляє</i> пунктуаційні і граматичні помилки. <i>Конструює</i> словосполучення і речення різних видів, у тому числі синонімічні. <i>Редагує</i> тексти, надаючи їм більшої виразності за допомогою вивчених мовних засобів.</p>	<p>Словосполучення. Будава і типи словосполучень за способами вираження головного слова. Види підрядного зв'язку між словами в словосполученні. Розбір словосполучення. Речення як найменша одиниця спілкування. Види речень за метою висловлювання, та інтонацією. Речення прості й складні; двоскладні й односкладні. Порядок слів у простому реченні. Логічний наголос.</p>	<p><i>Добір</i> синонімічних словосполучень і речень, їх порівняння, трансформація і використання найбільш влучних з точки зору мети висловлювання у переказах і власних текстах. <i>Редагування</i> текстів. Синтаксичний <i>розбір</i> речення, <i>виділення</i> головних і другорядних членів умовними позначками.</p>

<p><i>Розрізняє</i> головні й другорядні члени. <i>Визначає</i> види присудків, означень та обставин у реченнях, способи вираження підмета. <i>Пише</i> прикладки відповідно до орфографічних норм і обґрунтовує написання. <i>Правильно ставить</i> розділові знаки між підметом і присудком і при порівняльних зворотах.</p> <p><i>Знаходить і виправляє</i> орфографічні та пунктуаційні помилки на вивчені правила.</p> <p><i>Аналізує</i> будову простого двоскладного речення, будову тексту, засоби зв'язку речень у ньому. <i>Правильно будує</i> висловлювання на певну тему, використовуючи відповідну його структуру, вивчені засоби зв'язку речень, добираючи із синонімів найбільш відповідні обраному стилю і ситуації спілкування.</p>	<p>Двоскладне просте речення.</p> <p>Головні і другорядні члени речення</p> <p>Підмет і присудок як головні члени речення. Способи вираження підмета. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний), способи вираження підмета. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний), способи вираження. Тире між підметом і присудком.</p> <p>Другорядні члени речення</p> <p>Означення (узгоджені і неузгоджені), додаток і обставина (види обставин). Прикладка як різновид означення. Дефіс при непоширеній прикладці. Прикладки, які беруться в лапки.</p> <p>Порівняльний зворот. Виділення порівняльних зворотів комою.</p>	<p><i>Установлення</i> меж речень. <i>Спостереження, аналіз і характеристика</i> речення за метою висловлювання, за інтонацією, за наявністю другорядних членів речення, способом вираження головних і другорядних членів речення.</p> <p><i>Інтонування</i> речень різних видів і типів.</p> <p><i>Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків у реченні.</p> <p><i>Побудова</i> простих речень, <i>поширення</i> їх другорядними членами, вираженими різними частинами мови, їх порівняння і використання найбільш влучних з точки зору мети висловлювання.</p> <p><i>Виступ</i> з повідомленням на лінгвістичну тему.</p> <p><i>Синтаксичний розбір</i> речення, <i>виділення</i> головних і другорядних членів умовними позначками.</p>
<p><i>Виділяє і визначає</i> види односкладних речень (у тому числі в складних реченнях) і неповні речення з-поміж інших видів речень; <i>Оцінює</i> їх виражальні можливості і роль у текстах художнього, розмовного, публіцистичного стилів. <i>Правильно інтонує</i> неповні речення. <i>Ставить</i> правильно тире в неповних реченнях. <i>Конструює</i> односкладні речення вивчених видів, а також неповні речення; <i>правильно використовує</i> їх у власному мовленні. <i>Правильно будує</i> текст, використовуючи виражальні можливості односкладних і неповних речень.</p>	<p>Односкладні прості речення</p> <p>Односкладні прості речення з головним членом, що дорівнює присудку: означено-особові, неозначено-особові, безособові. Односкладні речення з головним членом, співвідносним з підметом (називні).</p> <p>Неповні речення.</p> <p>Повні й неповні речення. Вживання неповних речень. Тире в неповних реченнях.</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування</i> істотних ознак односкладних і неповних речень, їх виражальних можливостей. <i>Знаходження</i> у тексті, <i>аналіз, порівняння і характеристика</i> односкладних і неповних речень. <i>Завдання</i> на диференціацію різновидів односкладних речень.</p> <p><i>Вправління</i> в інтонуванні неповних речень. <i>Відпрацювання</i> вживання тире в неповних реченнях.</p> <p><i>Складання</i> односкладних і неповних речень і текстів (успіх і письмових) з цими реченнями. <i>Синтаксичний розбір</i> односкладних і неповних речень.</p>

<p><i>Знаходить</i> речення з однорідними членами (непоширеними й поширеними), з узагальнюючими словами, різними рядами однорідних членів в одному реченні. <i>Правильно інтонує</i> речення з однорідними членами і <i>ставить</i> розділові знаки. <i>Аналізує й оцінює</i> виражальні можливості речень з однорідними членами в різних стилях мовлення. <i>Будує</i> речення, до складу яких входять однорідні члени з різними типами зв'язку між ними, зокрема з парними сполучниками, узагальнюючими словами при однорідних членах.</p>	<p>Однорідні члени речення. Однорідні члени речення із сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком. Інтонація речень з однорідними членами. Речення з кількома рядами однорідних членів. Розділові знаки між однорідними членами речення. Однорідні й неоднорідні означення. Узагальнюючі слова в реченнях з однорідними членами та розділові знаки при них.</p>	<p><i>Інтонування</i> речень, <i>спостереження і з'ясування істотних ознак</i>, однорідних членів речення, їх ролі у реченні і тексті. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків при однорідних членах речення. <i>Добір</i> однорідних членів з метою поширення речення, їх порівняння і використання найбільш влучних з точки зору мети висловлювання у переказах і власних текстах; <i>аналіз</i> їх <i>уживання</i> у власному усному і писемному мовленні. <i>Редагування</i> речень і текстів. <i>Синтаксичний розбір</i> речень з однорідними членами.</p>
<p><i>Знаходить</i> звертання, вставні слова (словосполучення, речення) у реченні, <i>аналізує й оцінює</i> їх виражальні можливості в тексті. <i>Правильно будує та інтонує</i> речення зі звертаннями, вставними конструкціями і <i>вживає</i> їх у власному мовленні. <i>Правильно ставить</i> розділові знаки при звертаннях, вставних словах (словосполученнях, реченнях) та обгрунтовує їх.</p>	<p>Речення із звертанням, вставними і вставленими словами (словосполученнями, реченнями). Звертання непоширені й поширені. Інтонація речень із звертанням. Розділові знаки при звертанні. Мовний етикет. Вставні і вставлені слова, словосполучення і речення. Їх функції. Розділові знаки при них.</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування</i> ознак речень із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) в тексті. <i>Аналіз і оцінювання</i> їх виражальних можливостей і ролі в тексті. <i>Побудова, трансформація, інтонування; вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків і <i>вживання</i> у власному мовленні. <i>Редагування</i>. <i>Синтаксичний розбір</i>.</p>
<p><i>Знаходить, правильно інтонує</i> відокремлені та уточнюючі члени в реченні. <i>Правильно розставляє</i> розділові знаки при відокремлених та уточнюючих членах речення та обгрунтовує їх. <i>Аналізує й оцінює</i> виражальні можливості речень з відокремленими та уточнюючими членами в текстах різних стилів.</p>	<p>Речення з відокремленими членами: означеннями, прикладками, додатками, обставинами.</p> <p>Уточнюючі слова і словосполучення. Виділення їх у вимові й на письмі.</p>	<p><i>Спостереження</i> <i>аналіз, і характеристика</i> речень з відокремленими та уточнюючими членами; <i>оцінювання</i> виражальних можливостей і їх ролі в тексті. <i>Побудова, трансформація, інтонування. Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків, <i>вживання</i> у власному мовленні <i>Редагування</i>. <i>Складання</i> висловлювань (в науковому і публіцистичному стилях). <i>Синтаксичний розбір</i>.</p>

<p><i>Знаходить</i> речення з прямою і непрямою мовою, з цитатами, репліками діалогу. <i>Визначає</i> їх особливості, виражальні можливості. <i>Правильно ставить</i> розділові знаки при прямій мові, цитаті, діалозі. <i>Замінює</i> пряму мову непрямою. <i>Порівнює</i> виражальні можливості різних способів передачі прямої мови. <i>Складає</i> усні та письмові висловлювання, використовуючи виражальні можливості речень з прямою і непрямою мовою та діалогів.</p>	<p>Пряма і непряма мова. Діалог. Цитата</p> <p>Особливості й способи цитування. Розділові знаки при прямій мові, діалозі та цитаті. Повторення в кінці року відомостей про просте речення.</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування</i> особливостей, виражальних можливостей речень з прямою і непрямою мовою, з цитатами, репліками діалогу. <i>Знаходження</i> у тексті, <i>самостійний добір, аналіз, характеристика</i> речень з прямою і непрямою мовою, з цитатами, репліками діалогу. <i>Побудова, трансформація. Інтонування. Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків у реченнях з прямою і непрямою мовою, з цитатами, репліками діалогу. <i>Редагування. Синтаксичний розбір</i> речень, складання схем.</p>
---	--	---

9-й клас

<i>Специфічні компетенції</i>	<i>Зміст</i>	<i>Орієнтовні види навчальної та оцінювальної діяльності</i>
<p><i>Систематизує</i> вивчені відомості про види, форми мовлення, види мовленнєвої діяльності, різновиди аудіювання, читання, вимоги до мовлення, ситуацію спілкування, її складові, основні правила спілкування. <i>Аналізує</i> текст, його основні ознаки, структуру, види зв'язку речень у тексті, загальні мовні засоби міжфразного зв'язку; типи, стилі і жанри мовлення (в т. ч. оповідання, доповідь, тези прочитаного, конспект почутого, заяву, автобіографію), особливості їх побудови.</p>	<p>Базові відомості з теорії мовлення: Культура мовлення. Текст-роздум на морально-етичну і суспільно-політичну теми (в публіцистичному стилі). Доповідь (реферат) на суспільно-політичну, морально-етичну, літературну теми на основі 2-3 джерел. Тези, конспект статей на наукові, суспільно-політичні й морально-етичні теми. Твір-оповідання на основі почутого з обрамленням. Ділові папери. Заява. Автобіографія.</p>	<p><i>Слухання і читання</i> текстів різних стилів і жанрів. <i>Визначення</i> істотних ознак тексту. <i>Аналіз і оцінювання</i> тексту з погляду його змісту, будови, задуму й мовного оформлення, <i>виправлення</i> недоліків у тексті. <i>Складання</i> усних й письмових висловлювань на певну тему з використанням власного життєвого досвіду відповідно до визначеної комунікативної мети (в т. ч. оповідання, доповідь, тези прочитаного, конспект почутого, заяву, автобіографію), особливості їх побудови.</p>

Аудіювання-читання

Адекватно *сприймає* на слух інформацію різних функціонально-смыслових типів і стилів, *диференціює* їх. *Орієнтується* в ситуації спілкування, структурі тексту, художнього твору. *Виразно читає* вголос знайомі і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення, з достатньою швидкістю, відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, мовного оформлення, авторський задум.

Читає мовчки незнайомий текст складніший і більший за обсягом, ніж у попередніх класах. *Користується* різними видами читання: ознайомлювальним, вивчальним, критичним і переглядовим.

Складає план, конспект, тези. *Аналізує* художній (фольклорний) твір: а) виявляє основні проблеми; б) визначає роль героїв у розкритті ідейного змісту твору; в) авторську позицію до зображуваного; г) складає характеристику героя, виявляє типове й індивідуальне, порівнює дійових осіб одного чи різних творів; систематизує, узагальнює; д) складає характеристику колективного героя; е) уміє простежити розвиток сюжету непроаналізованого у підручнику літературного твору; є) пояснює роль художніх деталей, аналізує засоби виразності.

Виявляє інтерес до читання, самостійного творчого пошуку, розвитку літературних нахилів. *Розвиває й удосконалює* вміння і навички правильно сприймати інформацію на слух. Виявляє бажання аналізувати прослуханий текст, ситуацію спілкування, власні уміння раціонально і водночас емоціонально сприймати прослухану інформацію.

Говоріння-письмо Орієнтується в умовах спілкування. *Усвідомлює* тему, мету і межі бесіди, диспуту. *Бере активну участь* у бесіді, дискусії, обговоренні літературного твору, прослуханих радіо- та телепередач, переглянутих кінофільмів. *Висловлює* власну точку зору на обговорювану тему. *Доводить* правильність власних суджень.

Аудіювання-читання

Слухання, читання та аналіз текстів різних типів, стилів і жанрів, особливостей їх структури і мовного оформлення; вивчення напам'ять або близько до тексту. *Аналіз* ситуації спілкування. *Завдання* на розвиток умінь користуватися залежно від мовленнєвої ситуації різними видами читання: - ознайомлювальним, вивчальним, критичним і переглядовим.

Складання плану, конспекту, тез.

Аналіз типу, стилю, теми, мети прочитаного тексту, його ідейної спрямованості і проблематики; будови тексту, композиції художнього твору. *Вправлення в оцінюванні* прочитаного з точки зору змісту, форми, задуму і мовного оформлення, і толерантного висловлення власного ставлення до прочитаного. *Аналіз* художнього (фольклорного) твору:

а) з'ясування основних проблем;
б) визначення ролі героїв у розкритті ідейного змісту твору;
в) виявлення авторської позиції зображуваного;

г) характеристика героїв, виявлення типового й індивідуального, порівняльна характеристика героїв одного або різних творів і т.ін.;

д) складання характеристики колективного героя;

е) спостереження й аналіз розвитку сюжету непроаналізованого у підручнику художнього твору;

є) з'ясування ролі художніх деталей, аналіз засобів виразності.

Говоріння-письмо *Аналіз* ситуації спілкування. *Усвідомлення* теми, мети, меж діалогу, бесіди, диспуту. *Організація* бесід, дискусій на морально-етичні й суспільно-політичні теми; обговорення літературних творів, прослуханих радіопередач та переглянутих телепередач, кінофільмів. *Завдання* на удосконалення умінь доводити правильність власних суджень. *Вправлення* в уміннях узагальнювати, робити висновки, впливати на співрозмовника; у виборі відповідного стилю і типу залежно від комунікативної мети і ситуації спілкування.

Робить необхідні узагальнення й висновки. *Пише* з голосу (навчальні і контрольні диктанти). *Докладно, стисло, вибірково і творчо* (за простим чи складним планом) *переказує* тексти наукового, публіцистичного й художнього стилів; переказ газетної статті, прослуханої радіо-, телепередачі на морально-етичну й суспільно-політичну теми. *Будує* власні висловлювання, розкриває тему, підпорядковуючи його композицію, стилістичні засоби головній думці та меті, використовує синонімічні синтаксичні конструкції, складні речення різних типів; контролює й коректує власне мовлення.

Складає, розігрує діалог; *використовує* репліки для стимулювання і підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету; дотримуючись норм української літературної мови.

Добирає і систематизує з різних джерел матеріал для творів, доповідей, рефератів. Самостійно *складає* висловлювання різних функціонально-смислових типів у науковому, публіцистичному, художньому і діловому стилях:

- твір-роздум на морально-етичну і суспільно-політичну теми (за складним планом) у публіцистичному стилі;
- твір-характеристику за літературним твором (за складним планом);
- оповідання з обрамленням; реферат на основі 2-3 джерел на наукову, морально-етичну і суспільно-політичну теми;
- тези, конспект статей на зазначені теми;
- відгук про прочитану книгу, переглянутий кінофільм чи інший твір мистецтва;
- ділові папери: заяву, автобіографію, протокол.

Редагує власні й чужі письмові роботи за змістом, композицією, мовою; вдосконалювати написане. *Оцінює* текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення.

Докладний, стислий, вибірковий та творчий переказ текстів різних типів і стилів, у тому числі тексту публіцистичного стилю (на морально-етичну та суспільну тему), текстів наукового та художнього стилів, (оповідання з обрамленням). *Завдання* на підпорядкування композиції, стилістичних засобів головній думці та меті висловлювання; використання синонімічних синтаксичних конструкцій, складних речень різних типів; контроль і корекцію власного мовлення. *Складання і розігрування* діалогу (орієнтовно 12—14 реплік для двох учнів) відповідно до запропонованої ситуації. *Написання* навчальних і контрольних диктантів.

Складання (усно і письмово) текстів різних типів у науковому, публіцистичному, художньому і діловому стилях:

- твору-роздуму морально-етичної і суспільно-політичної тематики (за складним планом) у публіцистичному стилі;
- твору-характеристики за літературним твором (за складним планом);
- оповідання з обрамленням;
- реферату, доповіді на наукову, морально-етичну і суспільно-політичну теми;
- тези, конспект статті зазначеної тематики;
- відгуку про прочитану книгу, переглянутий кінофільм чи інший твір мистецтва;
- заяви, автобіографії, протоколу.

Редагування своїх і чужих письмових робіт. *Завдання* на розвиток оцінних умінь щодо змісту, форми, задуму і мовного оформлення тексту.

<p><i>Розрізняє</i> структурні відмінності простих і складних речень, складних речень із сурядним і підрядним зв'язком; <i>знаходить</i> у тексті складносурядні речення; <i>визначає</i> види складних речень (сполучникові й безсполучникові), засоби зв'язку між частинами речення у складному, межі частин у складному реченні, кількість граматичних основ у ньому; <i>правильно ставить</i> розділові знаки між частинами складносурядного речення й обґрунтовує їх; <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> пунктуаційні помилки на вивчені правила; <i>аналізує</i> й <i>оцінює</i> виражальні можливості складносурядних речень та інших синонімічних конструкцій; <i>складає</i> речення і мікротексти, використовуючи виражальні можливості складносурядних речень. <i>знаходить</i> складнопідрядне речення у тексті, у тому числі з кількома підрядними частинами; <i>визначає</i> головну і підрядну частини, види складнопідрядних речень, їх істотні ознаки, межі головної і підрядної частин, кількість частин; <i>розрізняє</i> сполучники і сполучні слова; <i>правильно ставить</i> коми між частинами складнопідрядного речення й обґрунтовує їх; <i>знаходить</i> і <i>виправляє</i> помилки на вивчені правила; <i>правильно інтонує</i> складнопідрядні речення; <i>аналізує</i> й <i>порівнює</i> виражальні можливості складнопідрядних речень та інших синонімічних конструкцій у текстах різних стилів; <i>конструює</i> складнопідрядні речення різних видів;</p>	<p>Базові відомості з теорії мови Українська мова в світі. <i>Повторення вивченого у 8 класі. Складне речення</i>, його ознаки Складні речення з сполучниками і без сполучників. Сурядність і підрядність у реченні з сполучником. Складносурядне речення. Будова складносурядного речення. Засоби вираження синтаксичних і змістових відношень між частинами складносурядного речення: інтонація, сполучники сурядності. Сміслові зв'язки між частинами складносурядного речення. Синоніміка складносурядного речення і ряду простих речень. Розділові знаки між частинами складносурядного речення. Складнопідрядне речення. Будова складнопідрядного речення. Головне й підрядне речення. Засоби зв'язку в складнопідрядному реченні - сполучники і сполучні слова. Вказівні слова в головному реченні. Розділові знаки в складнопідрядному реченні. Основні типи підрядних речень: означальні, з'ясувальні, бставинні (місяця, часу, способу дії і ступеня, порівняльні, причини,</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування</i> значення синтаксичних конструкцій. <i>Знаходження</i> у тексті, <i>самостійний добір, аналіз, порівняння і характеристика.</i> складносурядних і складнопідрядних речень. <i>Складання і трансформація</i> складних речень різних типів. <i>Інтонування</i> складних речень різних видів і типів. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків у складному реченні. <i>Добір</i> синонімічних словосполучень і речень, їх порівняння і використання найбільш влучних з точки зору мети висловлювання у перекладах і власних текстах. <i>Редасування</i> речень і текстів, добір синонімічних конструкцій. <i>Спостереження за виражальними можливостями</i> у тексті. <i>Складання</i> діалогічних і монологічних висловлювань з уживанням названих синтаксичних одиниць. Синтаксичний <i>розбір</i> складносурядного речення, <i>виділення</i> головних і ддругорядних членів умовними позначками. <i>Спостереження і з'ясування</i> значення синтаксичних конструкцій. <i>Знаходження</i> у тексті, <i>самостійний добір, аналіз, порівняння і характеристика.</i> <i>Визначення</i> ознак синтаксичних одиниць. <i>Побудова, добір синонімічних конструкцій, трансформація.</i> <i>Інтонування</i> речень різних видів і типів. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків у реченні. <i>Добір</i> синонімічних словосполучень і речень,</p>
--	--	--

<p><i>складає</i> висловлювання в усній і письмовій формі, використовуючи в них виражальні можливості складнопідрядних речень. <i>знаходить</i> безсполучникові складні речення; <i>визначає</i> його основні ознаки, смислові відношення між частинами; <i>правильно будує і ставить</i> розділові знаки; <i>правильно інтонує; аналізує, порівнює і використовує</i> виражальні можливості безсполучникових складних речень.</p>	<p>наслідкові, мети, умовні, допустові). Складнопідрядне речення з кількома підрядними (що відносяться до одного або різних слів у головному реченні); однорідна й неоднорідна супідрядність та послідовна підрядність речень.</p> <p>Безсполучникове складне речення. Смислові відношення, засоби зв'язку між частинами безсполучникового складного речення. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.</p>	<p>їх порівняння і використання найбільш влучних з точки зору мети висловлювання у переказах і власних текстах. <i>Аналіз і вживання</i> у власному усному і писемному мовленні. Редагування текстів, добір синонімічних конструкцій. <i>Спостереження</i> за виражальними можливостями, <i>вживання</i> у власному мовленні. Синтаксичний <i>розбір</i> речення, <i>виділення</i> головних і другорядних членів умовними позначками. <i>Спостереження і з'ясування</i> істотних ознак безсполучникових складних речень. <i>Аналіз, порівняння, характеристика. Побудова, добір</i> синонімічних онструкцій, <i>трансформація. Інтонування</i> речень. <i>Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків у реченні, виражальних можливостей. Редагування. Синтаксичний <i>розбір.</i></p>
<p><i>Знаходить</i> у тексті складне речення з різними видами зв'язку; <i>визначає</i> його основні ознаки і структуру; <i>правильно розставляє</i> в них розділові знаки <i>аналізує</i> й <i>зиставляє</i> виражальні можливості складних речень з різними видами зв'язку і синонімічних конструкцій; <i>будує</i> складні речення з різними видами зв'язку; <i>складає</i> усні й письмові висловлювання публіцистичного і наукового стилів, доцільно використовуючи виражальні можливості складних синтаксичних конструкцій.</p>	<p>Складне речення з різними видами зв'язку Складне речення з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку. Розділові знаки в такому реченні.</p>	<p><i>Спостереження і з'ясування</i> істотних ознак складних речень з різними видами зв'язку. <i>Аналіз, порівняння, характеристика. Побудова, добір</i> синонімічних конструкцій, <i>трансформація. Інтонування. Вправи і завдання</i> на засвоєння розділових знаків, виражальних можливостей. <i>Редагування. Синтаксичний розбір.</i></p>

<p><i>аналізує і систематизує</i> вивчені в шкільному курсі мовні поняття і правила; <i>виділяє</i> в них подібне й узагальнює його; <i>здійснює</i> самоконтроль за результатами навчальних досягнень.</p>	<p><i>Повторення і систематизація вивченого</i></p>	<p><i>Повторення</i> вивченого. <i>Систематизація</i> відомостей. <i>Узагальнення</i> понять, закономірностей, правил та винятки з них. <i>Перевірка, оцінювання і самооцінювання</i> навчальних досягнень.</p>
---	--	---

VII. Стратегії навчання: загальна методична спрямованість

В основі навчання української мови лежить єдність лінгвістичних, лінгводидактичних і дидактичних принципів навчання, гуманізації і демократизації організації навчального процесу і змісту гімназичного курсу української мови.

Навчання української мови в умовах діаспори ґрунтується на *психолінгвістичному підході*, що допомагає врахувати своєрідність навчання рідної мови етнічних українців в гімназіях не тільки з рідною, але й з російською мовою навчання, і реалізується у меті, завданнях, змісті, доборі форм, методів навчання в умовах діалектного оточення. При цьому провідним залишається *комунікативно-діяльнісний підхід* до організації навчального процесу, що найбільшою мірою відповідає головній меті навчання рідної мови, сприяє, активізації пізнавальної діяльності, забезпечує співробітництво учителя й учнів. За такого підходу учень є не тільки об'єктом, а й суб'єктом навчання, створюються найбільш сприятливі умови для виявлення і розвитку його індивідуальних здібностей, цілеспрямованого формування системи умінь і навичок (субкомпетенцій), що забезпечують мовленнєву та мовну компетенцію. *Комунікативно-діяльнісний підхід* передбачає засвоєння мови в її комунікативній функції на основі залучення гімназистів до спілкування з конкретно визначеною метою, що спонукає до моделювання різноманітних комунікативних ситуацій. За таких умов мовленнєва діяльність (аудіювання, говоріння, читання і письмо) постає одночасно як мета, зміст, форма і засіб навчання.

Системно-лінгвістичний підхід зумовлює вивчення мови як системи, що постійно розвивається й удосконалюється. *Функціонально-стилістичний підхід*, тісно пов'язаний з системно-лінгвістичним, реалізується через розгляд особливостей функціонування мовних одиниць на всіх рівнях мовної системи з урахуванням типу, стилю й жанру мовлення. Курікулум реалізує *особистісний підхід* як найважливішу умову розкриття внутрішнього потенціалу учнів з метою активізації всіх сфер особистості— когнітивної, емоційно-вольової, етичної, у тому числі і креативної, яка реалізується в результативній творчій мовленнєвій діяльності.

Загальнодидактичний підхід передбачає врахування загальнодидактичних принципів навчання – науковості, доступності, системності, послідовності тощо.

Значну роль має *етнокультурознавчий підхід*, що допомагає репрезентувати відомості про матеріальну й духовну культуру українського народу, молдавського та інших народів.

VIII. Стратегії оцінювання

Оцінювання результатів навчання мови здійснюється на основі:

- а) врахування основної мети, що передбачає різнобічний мовленнєвий розвиток особистості;
- б) освітнього змісту навчального предмета;
- в) функціонального підходу до шкільного мовного курсу, який передбачає вивчення мовної теорії в аспекті практичних потреб розвитку мовлення.

Об'єктами оцінювання мають бути:

- мовленнєві вміння й навички з чотирьох видів мовленнєвої діяльності;
- знання про мову й мовлення;
- мовні вміння та навички;
- досягнення творчої діяльності
- досвід особистого емоційно-ціннісного ставлення до світу.

При оцінюванні діалогічного і монологічного усного мовлення обов'язково враховують мовну грамотність - наявність/відсутність порушень лексичних, фразеологічних, граматичних (морфологічних, синтаксичних), стилістичних, орфоепічних, акцентологічних, інтонаційних норм української літературної мови, а також норм українського мовленнєвого етикету.

Перевірка і оцінювання мовних знань і вмінь. Видами оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови є *поточне, тематичне, семестрове, річне оцінювання, державне тестування та підсумковий іспит*.

Поточне оцінювання – це процес встановлення рівня навчальних досягнень учнів у оволодінні змістом предмета, уміннями та навичками відповідно до вимог навчальної курикулума. *Поточне оцінювання* здійснюється у процесі поурочного вивчення теми. Його основними завдання є: встановлення й оцінювання рівнів розуміння і первинного засвоєння окремих елементів змісту теми, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх тем, закріплення знань, умінь і навичок. Формами поточного оцінювання є індивідуальне, групове і фронтальне опитування; виконання учнями різних видів письмових робіт; взаємоконтроль учнів у парах і групах; самоконтроль тощо.

Для контрольної перевірки мовних знань і вмінь використовуються завдання тестового характеру.

Оцінювання правописних (орфографічних і пунктуаційних) умінь учнів

Основною формою перевірки орфографічної та пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий *диктант*. Матеріалом є текст, доступний для учнів певного класу. Перевірка здійснюється фронтально за традиційною методикою.

Для контрольних диктантів використовуються тексти, в яких кожне з опрацьованих протягом семестру правил орфографії та/чи пунктуації були представлені 3-5 прикладами. Текст записується учнем з голосу вчителя.

Диктант оцінюється однією оцінкою на основі таких критеріїв:

- орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково; виправляються, але не враховуються такі орфографічні і пунктуаційні помилки: 1) на правила, які не включені до програми; 2) на ще не вивчені правила; 3) у словах з написаннями, що не перевіряються, над якими не проводилась спеціальна робота; 4) у передачі так званої авторської пунктуації.
- повторювані помилки (помилка у тому ж слові, яке повторюється у диктанті кілька разів), вважаються однією помилкою; однотипні помилки (на одне й те ж правило), але у різних словах вважаються різними помилками;
- розрізняють грубі і негрубі помилки; зокрема, до негрубих відносяться такі: 1) у винятках з усіх правил; 2) у написанні великої букви в складних власних найменуваннях; 3) у випадках написання разом і окремо префіксів у прислівниках, утворених від іменників з прийменниками; 4) у випадках, коли замість одного знаку поставлений інший; 5) у випадках, що вимагають розрізнення *не і ні* (у сполученнях *не хто інший, як...; не що інше, як...; ніхто інший не...; ніщо інше не...*); 6) у пропуску одного із сполучуваних розділових знаків або в порушенні їх послідовності; 7) у заміні українських букв російськими;
- п'ять виправлень (неправильне написання на правильне) прирівнюються до однієї помилки.

Нормативи оцінювання:

<i>Кількість помилок</i>	<i>Бали</i>	<i>Кількість помилок</i>	<i>Бали</i>
20 і більше	1-2	5 - 6	7
13-19	3 -4	2 -3 (негрубі)	8
10 -12	5	1 +2 (негруба)	9
7 - 9	6	1 (негруба)	10

Контрольна перевірка здійснюється фронтально та індивідуально. *Фронтально* оцінюються: аудіювання, читання мовчки, диктант, письмовий переказ та письмовий твір, мовні знання і вміння. *Індивідуально* оцінюються: говоріння (діалог; усний переказ, усний твір) і читання вголос. Перевірка мовних знань та вмінь здійснюється за допомогою завдань тестового характеру.

Тематичну оцінку виставляють на підставі поточних оцінок з урахуванням контрольної (тестової) роботи. Оцінку за семестр виставляють на основі тематичного оцінювання.

“Українська література” Дидактична концепція

Змістом гімназичної та ліцейської освіти насамперед передбачається створення оптимальних передумов “для всебічного розвитку особистості, виховання громадянина-патріота Республіки Молдова”, а сам зміст “визначається на засадах загальнолюдських і національних цінностей, науковості й систематичності знань, їх цінності для соціального становлення людини, гуманізації й демократизації шкільної освіти”. Відповідно, у сьогоденній загальноосвітній системі “*українська література*” набуває особливої актуальності.

Українська література є потужним носієм ідентичності нації, її генетичного коду. Це надзвичайно важливий чинник і в сьогоденніх умовах глобалізації усього світового цивілізаційного простору, і в індивідуальному національному самоусвідомленні. Ця нова ідеологічна доктрина для її повноцінного функціонування в сучасному світі має базуватися на історичних і культурних традиціях, на переосмисленні сучасного досвіду на основі загальнолюдських цінностей. У цьому сенсі “українська література” набуває особливого значення.

Українська література в загальному світовому контексті є свідченням високої духовної та цивілізаційної розвиненості українського народу, вона є невід’ємною складовою його національної культури. Як мистецтво слова вона є носієм потужного заряду духовної енергії, здатна передавати загальнолюдські й національні цінності від покоління до покоління, культивувати їх у людській душі. Засобами мистецтва слова вона допомагає формувати, збагачувати внутрішній світ дитини, позитивно впливати на її свідомість і підсвідомість, спрямовувати морально-етичний потенціал, розвивати інтелект, творчі здібності, естетичний смак.

Отже, метою шкільного вивчення української літератури є:

— підвищення загальної освіченості учня, досягнення належного рівня сформованості вміння “читати й усвідомлювати прочитане”, “прилучатися до художньої літератури, а через неї — до фундаментальних цінностей культури”, розширення їхніх культурно-пізнавальних інтересів;

— сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному становленню й самореалізації особистості в сучасному світі;

- виховання національно свідомого громадянина Республіки Молдова;
- формування і утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

Складові цієї загальностратегічної мети реалізуються через такі конкретні завдання “української літератури”, які ґрунтуються на аксіологічній, літературознавчій, культурологічній змістових лініях, акцентованих у “Державному стандарті з літератури”:

1. Зацікавлення учнів художнім твором як явищем мистецтва слова, специфічним “інструментом” пізнання світу і себе в ньому — прищеплення і утримання бажання читати.
2. Розвиток уміння сприймати літературний твір як явище мистецтва слова.
3. Підняття загальної освіченості учнів: набуття ними базових знань з української літератури, необхідних для повноцінної інтеграції в суспільство на різних рівнях. Ознайомлення із найвизначнішими і найпоказовішими візирями української народної творчості та художньої літератури.
4. Формування читацької культури учнів, розвиток естетичного смаку, вміння розрізняти явища класичної (як високого мистецтва) і масової культури.
5. Формування стійкого інтересу до української літератури як вагомого духовного спадку народу, повноцінного оригінального мистецтва.
6. Повернення втраченого престижу національної літератури, виховання її майбутнього читача й шанувальника.
7. Формування гуманістичного світогляду, розвиток духовного світу, утвердження загальнолюдських морально-етичних орієнтирів.
8. Сприяння національному самоусвідомленню і стійкому відчуттю приналежності до європейської спільноти. Бачення в українській художній творчості ментальних особливостей українця.
9. Вивчення української літератури в національному і світовому культурологічному контекстах, у міжпредметних зв'язках.
10. Розвиток творчих і комунікативних здібностей учнів, їхнього самостійного і критичного мислення, культури полеміки, вміння аргументовано доводити власну думку.
11. Вироблення вміння компетентно і цілеспрямовано орієнтуватися в інформаційному і комунікативному сучасному просторі.
12. Вироблення вміння застосовувати здобуті на уроках літератури знання, навички у практичному житті.
13. Розвиток навичок самоосвіти, бажання і спроможності вчитися.

Зміст запропонованого до вивчення літературного матеріалу спроектований на очікувані результати навчання, що дає можливість більш цілеспрямовано і стратегічно зорієнтовано організувати навчальний процес, а також проконтролювати його. Таким чином, передбачається “формування покоління молоді, що буде захищеним і мобільним на ринку праці; здатним робити особистісний,

духовно-світоглядний вибір; матиме необхідні знання, навички і компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях; здатним до навчання упродовж життя”. В ній наскрізно втілено ключові компетенції, які сприятимуть розвитку особистості та її повноцінній самореалізації в сучасному житті. Вивчення в гімназичній ланці “української літератури” забезпечує реалізацію цих компетенцій та субкомпетенцій у таких напрямках:

— соціальні компетенції (активна участь у суспільному житті; здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість; розвиток комунікативних якостей; здатність розв’язувати проблеми; формування світоглядних і загальнолюдських ціннісних орієнтирів);

— мотиваційні компетенції (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, самостійності мислення);

— функціональні компетенції: естетична, культурологічна, мовна, комунікативна (вміння оперувати набутими знаннями, сформованими навичками, використовувати їх у практичному житті).

Загальний результат курікулума з української літератури стосується:

- учня (освічену і розвинену особистість, спроможну повноцінно реалізуватися в майбутньому дорослому житті);
- учителя (для якого передбачається підвищення фахових вимог);
- української літератури (змінюється її усталений імідж, зростає престиж).

Відповідно до цієї концепції структура курікулума, його змістове наповнення передбачає: світовий і національний культурологічний контексти, міжпредметні зв’язки, втілення ключових компетенцій, врахування вікових особливостей учнів, психології сприйняття дитиною творів художньої літератури, особливості сучасного навчального процесу в гімназії, право вибору (для вчителя і учня), особливості сучасного інформаційно-комунікативного простору, тощо.

Українська література водночас виконує кілька рівноцінних функцій, серед яких виділяються: естетична, пізнавальна і виховна. Це означає, що кожен запропонований твір не лише відображає певну історично-художню дійсність, а й засобами мистецтва слова виховує людину. Адже в сучасних умовах актуалізується пріоритет людини-гуманіста, людини-патріота, оптимістичні суспільні настрої, духовне здоров’я сучасної людини.

Загалом така демократична орієнтація програми спрямована на постійну творчу співпрацю, діалог учителя, учня з художнім твором, дає широкий простір для самостійного сприйняття і осмислення літератури як явища мистецтва.

**Компетенції, характерні для предмета,
одиниці змісту, навчальна та оцінна діяльність
Українська література - V клас**

<i>Субкомпетенції</i>	<i>Одиниці змісту</i>	<i>Види навчальної та оцінної діяльності</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає і розуміє зміст прослуханого висловлювання. • Розрізняє особливості композиції і мови творів найпростіших жанрів (народна і літературна казка, загадка, прислів'я, приказка, народна пісня, оповідання). • Читася вільно, виразно, вдумливо тексти різних функціонально-смыслових стилів та жанрів. • Відповідає на запитання за змістом прочитаного твору. • Переказує усно текст детально, вибірково (фрагмент). • Розрізняє головні і другорядні персонажі, розповідає про героя твору, дає оцінку вчинків дійових осіб. • Розуміє роль інтонації голосу. Декламує поетичні тексти напам'ять. • Знає зміст казок, оповідань. Порівнює українські та молдавські казки і оповідання, відзначає спільне й відмінне в їхньому змісті та в системі дійових осіб. 	<p>Усна народна творчість Прислів'я і приказки. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про фольклор. Поняття про прислів'я і приказки, їх відмінності.</p> <p>Загадки. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про народну загадку.</p> <p>Українська пісня. Календарно-обрядова поезія. Колядки, щедрівки та літературні твори про різдвяні звичаї в Україні і в Молдові. Колядки. “Нова радість стала”, “По всьому світу стала новина”. Тематика колядок. Відображення в колядках світогляду українського народу. М. Коцюбинський “Ялинка”. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про обрядову пісню. Поняття про колядку. Початкові відомості про порівняння. Поняття про оповідання.</p> <p>Щедрівки. “Щедрик, щедрик, щедрівочка”, “Старий рік минає”, “Прийшли щедрувати”, “Чи дома, дома пан господар”. О.Степовий “Щедрий вечір”, І.Франко “З новим роком”. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про щедрівку.</p> <p>Веснянки. “Весняночко-паняночко”, “А вже весна, а вже красна”. І.Франко “Розвивайся, лозо, борзо”, Леся Українка “Лісова пісня” (драма-феєрія) уривок.) <i>Теорія літератури.</i> Поняття про веснянку.</p> <p>Українські народні та літературні казки. Казки про тварин: “Як звірі хату будували”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виразне читання прислів'їв, приказок, загадок. • Відгадування загадок за допомогою різних прийомів. • Літературний експеримент. • Читання в особах. • Інцензація уривку. • Переказ тексту в цілому (певного фрагмента). • Складання запитань до тексту. • Проблемна ситуація. • Усні та письмові твори-роздуми. • Виразне читання колядок, щедрівок, веснянок. • Рольова гра. • Вікторина. • Індивідуальне опитування. • Конкурс заемоцінювання. • Ілюстрації до загадок, прислів'їв, казок. • Есе. • Опорна схема. • Вербальне оцінювання. • Спостереження за мовою поетичних творів.

<ul style="list-style-type: none"> • Співвідносить тематику та проблематику творів українського та молдавського фольклору. • Визначає тему та ідею художнього твору. • Висловлює власні міркування про зміст казок, проводить аналогії з сучасним життям. • Усвідомлює значення постійної присутності в житті людини добра і зла, красивого і потворного. Виявляє шанобливе ставлення до світоглядних уявлень наших предків. • Сприймає літературу як невід’ємну частину української національної культури. • Вміє розповідати про дитинство Т.Шевченка та його родину • Розуміє, що художній твір відбиває специфіку історичної епохи, її суспільні та морально-етичні проблеми. Усвідомлює роль біографії автора та історію написання твору . • Відтворює настрої поезій, описує власні відчуття, викликані художнім словом. • Читає вільно, виразно; адекватно і емоційно сприймає зміст художнього твору. • Виділяє словесні частини тексту, добирає заголовки до кожної частини. • Декламує поетичний текст напам’ять. 	<p>Соціально-побутові казки: “Мудра дівчина”, “Названий батько”, “Про правду і кривду”. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про народну казку. Поняття про алегорію, антитезу, паузу, мовленнєвий такт. Поняття про дійові особи.</p> <p>Літературні казки: І .Франко “Фарбований Лис”. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про літературну казку. Тема та ідея твору. <i>Для вивчення напам’ять</i> - прислів’я і приказки, загадки (за вибором учителя); - колядки, щедрівки, веснянки (за вибором учителя).</p> <p>Літературні твори Т.Шевченко. “Мені тринадцятий минало”, “Сон” (“На панщині пшеницю жала”). Відомості про дитинство Т.Шевченка. “Мені тринадцятий минало”. Автобіографічна основа вірша. Настрої і переживання малого хлопчика. “Сон” (“На панщині пшеницю жала”). Тяжка доля матері. Приєм сну. Мрії матері про щасливе майбутнє дитини. <i>Для вивчення напам’ять</i> Т.Г.Шевченко “Мені тринадцятий минало”.</p> <p>І.Франко “Грицева шкільна наука”. Правдиве зображення старої школи, її учнів, сільського хлопчика-школяра Гриця. Картини селянського побуту. М.Коцюбинський“Ранок у лісі” (уривок з казки “Хо”). Поетичні картини літнього ранку. Зорові та слухові деталі. Виразне читання пейзажів. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про пейзаж. А.Тесленко “Школяр”. Життя дітей сільської бідноти. Портрет як засіб розкриття внутрішнього світу героя.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Усне малювання картин життя малого хлопчика.. • Робота в парах. • Розповіді про власні переживання, викликані художнім словом. • Виразне читання віршів. • Роздум над долею героя у вигляді діалогу. • “Своя опора”. • Переказ цікавого епізоду з життя автора. • Пояснення назви оповідання. • Формулювання відповідей і питань до тексту. • Складання власних текстів –описів на основі літературних. • Відтворення в уяві картин природи, зображених у художніх творах, і пейзажів, спостережених у житті. • Виразне читання діалогу за дійовими особами. • Складання тексту-опису портрета на основі літературного твору. • Складання свого варіанту кінцівки оповідання. • Складання усних розповідей за темою чи ідеєю оповідання.
--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • Виділяє і пояснює в оповіданні найбільш вражаючі фрагменти, дає власну оцінку подіям та вчинкам героїв. • Розглядає точність і лаконізм пейзажів, пояснює їхню роль у літературному творі. • Ділить художній текст на частини, складає простий план, добирає заголовки. • Характеризує героя на підставі його вчинків і взаємостосунків з іншими персонажами. Пояснює назву художнього твору. • Вчиться порівнювати літературного героя із собою. • Розуміє, що таке патріотичні почуття. • Уміє переказувати зміст оповідань, казок, прочитаних самостійно. • Характеризує героїв, висловлюючи власні міркування щодо вчинків, настроїв, поведінки дійових осіб. • Вміє висловлювати власні відчуття, емоції, пережиті під час читання художніх творів. • Знає про письменників-земляків. • Визначає ідейно-художній зміст перекладених творів. 	<p>Повага Миколки до батька й матері. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про літературний портрет.</p> <p>В.Винниченко “Федько-халамидник”.</p> <p>Відображення життя дітей передмістя, їхні розваги, стосунки з дорослими. Різноманітність дитячих характерів. Щедрий внутрішній світ Федька.</p> <p>В.Близнаць “Кривенька”. Показ взаємин людини з природою. Роль описів в оповіданні.</p> <p>В.Бровченко “Два хлопчики”, “Бесіди з внучкою про хліб”. Осмислення естетичного ставлення людини до природи, художнє відтворення проблеми екологічного характеру. Проблема вічності праці, спадкоємності поколінь.</p> <p>Є.Гуцало “Лось”. Возвеличення гуманного ставлення до природи й осуд жорстокості і бездушності.</p> <p>В.Симоненко “Грудочка землі”. Пісня як виразник сподівань народу, його мудрості й життєвого досвіду. Краса природи рідного краю.</p> <p>В.Сосюра “Зима”, “Люблю весну”. Вірші В.Сосюри як своєрідний поетичний календар. Майстерна передача настроїв людини, пов'язаних з порами року.</p> <p><i>Теорія літератури.</i> Поняття про логічний наголос. Поняття про епітети.</p> <p><i>Для вивчення напам'ять</i> М.Коцюбинський “Ранок у лісі” (уривок). В Сосюра. Вірш за вибором учителя.</p> <p>Позакласне читання Леся Українка “Казка про Охачудотвора”, З.Вишгородська “Різдвяна казка”, Чайка Дніпрова “Дівчина-чайка”, В.Шкляр “Черешня в житі”, А.Чайковський “У січовій школі”, О.Іваненко “Кисличка”, Б.Лепкий “Квіт щастя”, М.Вінграновський “Сіроманець”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Індивідуальне опитування. • Конкурс. • Спостереження за мовою поетичних творів. • Робота в групах. • Розповіді про власні переживання, викликані художнім словом.
--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> • Виразно читає твори перекладної літератури. • Визначає художні засоби, пояснює їхню роль. • Користується оригінальною літературою молдавською мовою, порівнює з перекладеними творами. 	<p>Поезія народів Молдови С. Келар (переклади з румунської, російської, білоруської, гагаузької та болгарської мов). <i>Для вивчення напам'ять</i> Одну з поезій(за вибором учня).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка повідомлень про поетів рідного краю. • Виразне читання поезій. • Складання текстів-описів за літературними творами. • Відповіді на запитання .
--	---	--

Українська література - VI клас

<i>Субкомпетенції</i>	<i>Одиниці змісту</i>	<i>Види навчальної та оцінної діяльності</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Виділяє нову інформацію. Утримує в пам'яті основний зміст почутої інформації і виражає своє ставлення у відповідній формі. • Знає про виникнення народної обрядової поезії, її різновиди. • Розпізнає жанрові ознаки календарно-обрядової поезії, розрізняє різновиди календарно-обрядових пісень. • Вилучає із художнього тексту інформацію про особливості світосприйняття середовища нашими предками. • Розуміє і пояснює магічність сили календарно-обрядової поезії для наших предків. • Виразно, вдумливо читає твори, коментує зміст. 	<p>Усна народна творчість. Народна пісня. Обрядові пісні. Роль і місце пісні в житті українців. Головні календарні обряди літнього циклу. Русальні, купальські та петрівчані пісні. Русальні: “Ой зав’ю вінки та на всі святки”, “Ой біжить, біжить мала дівчина”, “Проводили русалочки, проводили”. Купальські пісні: “А ми рутоньку посієм, посієм”, “На Івана, на Купала”, “Заплету вінок”. Петрівчані пісні: “Та вже ячмінь колос викидає”, “Ой коли ми петрівочки дожидали”, “Вже петрівочка минається”. Я.Щоголів “Лоскотарки”. Панас Мирний “За водою”. О.Кобилянська “На Івана Купала”. Зажинкові пісні: “Поможи нам, боже, ниву пожати”, І.Франко “Ходить вітер по житі”, “Ранок у жнива”, М.Стельмах “Перший сніг”. Жнивварські пісні: “Там у полі криниченька”, “Да вже сонце котиться”, “Яке ти, да сонечко, недогадливе”. Я.Щоголів “Косарі”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виразне читання поезій. • Підготовка усних повідомлень. • Літературний експеримент. • Читання в особах. • Інсценізація.. • Переказ тексту в цілому (певного фрагмента). • Складання запитань до тексту. • Складання опорних схем. • Усні та письмові твори-роздуми та твори-описи. • Презентації. • Вікторина. • Репортаж з місця святкування закінчення жнив. • Коментоване читання. • Усні повідомлення про історичні особи. • Індивідуальне опитування. • Письмове опитування. • Взаємооцінювання. • Ілюстрації до пісень. • Есе. • Опорна схема. • Вербальне оцінювання.

<ul style="list-style-type: none"> • Виділяє й пояснює художні засоби, використані в українських народних піснях літнього циклу. • Читає вільно, виразно, вдумливо тексти різних функціонально-сміслових стилів та жанрів. • Відповідає на запитання за змістом прочитаного твору. • Переказує усно текст детально, вибірково, докладно (у тому числі з елементами опису і роздуму). • Розрізняє головні і другорядні персонажі, розповідає про героя твору, дає оцінку вчинків дійових осіб. • Розуміє роль інтонації голосу. Декламує поетичні тексти напам'ять. 	<p>Обжинкові пісні : “Кінець, нивоньці, кінець”, “Ой чия ж то борода”, “Бувай, ниво, здорова”, Б.Лепкий “У жнива”.</p> <p>Лірично-жартівливі пісні: “Ой у полі вітер віє”, “Жито, мамцю”.</p> <p><i>Теорія літератури.</i> Різновиди календарно-обрядової поезії літнього циклу. Поняття про інтонацію.</p> <p>Народні байки та анекдоти: “Як ворона дістала із збанка води”, “Не впусти рака з рота”, “Хвалькувата муха”, “Миш і жаба”, “Вузлик”, “Де Крим”, “Цікавість” тощо.</p> <p>Народні перекази та легенди: “Боротьба з ординцями”, “Запорожці в урочищі Сагайдачному”, “Козацьке житло”, “Шевченко на Хортиці”, “Чудодійна криниця”, “Кривий Ріг”.</p> <p><i>Теорія літератури.</i> Поняття про народний переказ, легенду, байку, анекдот.</p> <p><i>Для вивчення напам'ять</i> К а л е н д а р н о - о б р я д о в а поезія (одна пісня на вибір вчителя).</p> <p>Легенда “Чудодійна криниця”.</p>	
--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає літературу як невід’ємну частину української національної культури. • Вміє розповідати про дитинство Т.Шевченка. • Розуміє, що художній твір відбиває специфіку історичної епохи, її суспільні та морально-етичні проблеми. Усвідомлює роль біографії автора та історію написання твору. • Усвідомлює моральні цінності та світоглядні категорії-добро, справедливість, честь, совість. • Аргументує свою думку, опираючись на літературний текст. • Відтворює настрої поезій, описує власні відчуття, викликані художнім словом. • Читає вільно, виразно; адекватно і емоційно сприймає зміст художнього твору. • Виділяє смислові частини тексту, складає план тексту, переказує фрагмент за складеним планом. • Декламує поетичний текст напам’ять. 	<p>Українська література XIX століття</p> <p>Т. Шевченко. Розповідь про дитячі роки поета.</p> <p>“Дитинство Шевченка” (С.Васильченко).умови життя в кріпацькій родині. Допитливість Тараса, його захоплення народними піснями.Перші кроки у навчанні.Ранній вияв таланту поета й художника.</p> <p>“Якби ви знали, паничі”, “І золотої й дорогої”. Автобіографічна основа творів. Гіркі спогади поета про дитинство. <i>Теорія літератури.</i> Жест та міміка як засоби виразного читання. Підтекст та його види. Прозові та віршовані художні твори.</p> <p>П.Куліш “Орися”. Зображення селянського побуту старожитньої України. Поетичний образ Орисі. Легенда про золоторогих турів.</p> <p>Марко Вовчок “Горпина”. Зображення тяжкого життя кріпаків. Благодетство стосунків між членами родини.</p> <p>Л.Глібов “Лисиця-жалібниця”, “Щука”. Осуд лицемірства, хижацтва. Засудження несправедливості суду, нечесності, хабарництва. Алегоризм персонажів. Роль пейзажів. Своєрідність побудови байки. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про літературну байку.</p> <p>П.Мирний “Морозенко” (скорочено). Малий Пилипко, його ширість, співчутливе ставлення до матері, наполегливість і нерозважливість. Реальне й фантастичне в оповіданні. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про уособлення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Спостереження за мовою поетичних та прозових творів. • Зіставлення епізодів про життя малого Тараса (“Дитинство Шевченка” та “Якби ви знали, паничі”). • Розповідь за картиною • Усне змалювання картин життя малого хлопчика.. • Робота в групах. • Складання плану уривку повісті. • Розповіді про власні переживання, викликані художнім словом. • Виразне читання віршів напам’ять. • Виразне читання діалогів за дійовими особами та фантастичних епізодів. • Виразне читання напам’ять прозового уривка. • Роздум над долею героя у вигляді діалогу. • Переказ цікавого епізоду з життя автора. • Формулювання відповідей і питань до тексту. • Складання власних текстів –описів на основі літературних. • Відтворення в уяві картин природи, зображених у художніх творах, і пейзажів, спостережених у житті. • Виразне читання діалогу за дійовими особами. • Характеристика героя за його портретом. • Розв’язання проблемних ситуацій. • Складання свого варіанту кінцівки оповідання. • Індивідуальне опитування.
---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • Виділяє і пояснює в оповіданні найбільш вражаючі фрагменти, дає власну оцінку подіям та вчинкам героїв. • Розглядає точність і лаконізм пейзажів, багатство портретних характеристик, інтер'єру, пояснює їхню роль у літературному творі. • Характеризує героя на підставі його вчинків і взаємостосунків з іншими персонажами. • Пояснює назву художнього твору. • Вчиться порівнювати літературного героя із собою. • Знає основних авторів і твори української літератури. 	<p>А.Чайковський “В Острозькій школі”. Исторична основа твору. Розповідь про юнацькі роки гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. Острозька колегіа-перша вища школа в Україні.</p> <p>Б. Грінченко “Грицько”. Благородний вчинок Грицька. Суперечливість вдачі Семена та Мотрі.</p> <p>Т. Бордуляк “Дід Макар”. Утвердження добра, милосердя як основи життя людини. Значення взаємодопомоги, взаємодопідтримки для духовного самоутвердження людини.</p> <p><i>Теорія літератури</i>. Поглиблення поняття про літературний портрет. Поняття про інтер'єр.</p> <p><i>Для вивчення напам'ять</i> С.Васильченко “Дитинство Шевченка”(уривок, опис хати). Т.Шевченко “Якби ви знали, паничі...” Л.Глібов “Лисиця-жалібниця”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Конкурс . • Взаємооцінювання. • Есе.
<ul style="list-style-type: none"> • Використовує залежно від конкретного завдання різні види читання(повільне, швидке, побіжне, оглядове тощо). • Характеризує героїв, висловлюючи власні міркування щодо вчинків, настроїв, поведінки дійових осіб. • Характеризує героя на підставі його вчинків і взаємостосунків з іншими персонажами. • Пояснює назву художнього твору. 	<p>Українська література ХХ століття</p> <p>О.Олесь “Рідна мова в рідній школі”. Заклик берегти рідну мову, віра в невмирущість рідного слова.</p> <p>П.Тичина “Де тополя росте”, “Гаї шумлять”. Благотворний вплив природи на людину. Вираження патріотичних почуттів через зображення природи рідного краю.</p> <p>М.Рильський “Синові”, “Пісні”. Вияв глибокої батьківської любові до сина. Глибока повага до всіх народів нашої планети, захоплення їхньою поетичною творчістю.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Спостереження за мовою поетичних творів. • Робота в групах. • Розповіді про власні переживання, викликані художнім словом. • Виразне читання віршів. • Читання гуморески. • Коментоване читання. • Складання характеристики дійових осіб.

<ul style="list-style-type: none"> • Користується додатковою літературою з різних галузей мистецтва для складання власних текстів-описів. • Декламує поетичний текст напам'ять. • Висловлює свої міркування про зовнішню та внутрішню красу людини. 	<p>В.Сосюра “Весняний сад, квітки барвисті”, “Хто в рідному краї”. Впевненість у відродженні рідного краю. Праця на благо народу.</p> <p>О. Вишня “Перший диктант”. Спогади автора про своє дитинство.</p> <p>П. Воронько “Люблю я ліс”. Спогади поета про боротьбу партизанів проти фашистів.</p> <p>М. Вінграновський “Первінка”. Зображення становища селян в останній рік другої світової війни. Діти війни. Тварини-помічники і друзі людей.</p> <p>Д. Павличко “Добрий день”, “У дитячому серці жила Україна”. Відтворення стародавнього звичаю вітатися. Спогади опета про дитинство, навчання в школі.</p> <p><i>Теорія літератури</i>. Поняття про гумореску, літературний твір. Художні засоби мови.</p> <p><i>Для вивчення напам'ять</i> О.Олесь “Рідна мова в рідній школі”. П.Тичина “Гаї шумлять”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Переказ цікавого епізоду з оповідання. • Пояснення назви оповідання. • Формулювання відповідей і питань до тексту. • Складання власних текстів –описів на основі літературних. • Відтворення в уяві картин природи, зображених у художніх творах. • Складання повідомлень за опорою. • Індивідуальне опитування. • Письмове опитування.
<ul style="list-style-type: none"> • Уміє переказувати зміст оповідань, прочитаних самостійно. • Характеризує героїв, висловлюючи власні міркування щодо вчинків, настроїв, поведінки дійових осіб. 	<p>Позакласне читання М.Трублаїні “Крила рожевої чайки”, Ю.Збанацький “Дике козеня”, О.Донченко“Сад”, Л.Смілянський “Лідер”, А.Малишко “Вчителька”, В.Земляк “Тихоня”, “Як закувала зозуля”, Б.Олійник “Сіач”, А.Давидов “Скарб”, Б.Лепкий “Орли”, І.Качуря “Іван Богун”, Д.Білоус,“Хліб і слово”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Переказ текстів. • Складання порівняльної характеристики героїв. • Групова презентація творів. • Кольорова гама вірша. • Дискусія за проблемою чи темою твору. • Вербальне оцінювання. • Взаємооцінювання.
<ul style="list-style-type: none"> • Знає про письменників-земляків. • Визначає ідейно-художній зміст творів. • Користується оригінальною літературою, опривнює з творами російської та молдавської літератури. 	<p>Українська література рідного краю К.Попович “Бентежний світанок” (уривки з роману). З. Гурська “Сонячний зайчик”, “Сьогодні дощ неначе у Карпатах”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка повідомлень про поетів рідного краю. • Виразне читання поезій. • Складання текстів-описів за літературними творами. • Відповіді на запитання

Українська література - VII клас

<i>Субкомпетенції</i>	<i>Одиниці змісту</i>	<i>Види навчальної та оцінної діяльності</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає літературу як невід’ємну частину української національної культури. Розуміє роль літератури у формуванні етнокультурних та загальнолюдських цінностей. • Читає вільно, виразно. Адекватно і емоційно сприймає зміст художнього твору. • Аналізує та співставляє зміст легенд, виявляє спільне та відмінне. 	<p>“Україна, Молдова однаково любі мені ” “Молдова” (народна легенда). “Україна” (народна легенда). Г. Вієру “Друг” (у перекладі П. Засенка). В. Романчук “Батьківщина” (у перекладі В. Герасим’юка). Л. Забашта “Вічне джерело”. Усвідомлення краси й сили наших пращурів, любові до рідної землі як невід’ємної частини життя людини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виразне читання легенд. • Переказ легенд за планом. • Виразне читання віршів. • Складання усної розповіді про походження національної символіки. • Виявлення спільного та відмінного в сюжетах легенд. • Есе. • Дискусія. • Вербальне оцінювання. • Інтерв’ю.
<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає літературу як невід’ємну частину української національної культури. Розуміє роль літератури у формуванні етнокультурних та загальнолюдських цінностей. • Читає вільно, виразно. Адекватно і емоційно сприймає зміст художнього твору. • Знає види ліричних пісень, знаходить і коментує художні засоби в них. • Виразно, вдумливо читає твори, коментує зміст. • Виділяє й пояснює художні засоби, використані в ліричних піснях, романах та баладах. • Читає вільно, виразно, вдумливо тексти різних функціонально-смыслових стилів та жанрів. 	<p>Усна народна творчість Ліричні пісні: “Коло млина, коло броду”, “Летіла горлиця”, “Вівці мої, вівці”, “Ой ти, коте, коточок”, “Ой там на товчку, на базарі”, “Чумаче, чумаче, чого зажурився?”. Український народний романс: «Стоїть явір над водою», «Котилися вози з гори», «Чом, чом, чом, земле моя». Народні балади: “Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш”, “Побратався сокіл з сизокрилим орлом”, “Ой чие ж то жито, чий ж то покоси”, “Що се в полі забіліло”, “Ой був в Січі старий козак”, “Ой не ходи, Грицю”. Пісні як поетичне відображення життя народу, його минулого, моральних принципів та особливостей світосприйняття. Простота, довершеність композиції, незгальненість зображення, нерозривність тексту і мелодії пісні. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про народний романс, народну баладу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виразне читання поезій. • Підготовка усних повідомлень. • Літературний експеримент. • Читання в особах. • Інсценізація.. • Переказ тексту в цілому(певного фрагмента). • Складання запитань до тексту. • Складання опорних схем. • Усні та письмові твори-роздуми та твори-описи. • Презентації. • Вікторина. • Коментоване читання. • Усні повідомлення про історичні особи. • Читання в особах.

<ul style="list-style-type: none"> • Відповідає на запитання за змістом прочитаного твору. • Знає жанрові особливості народної балади. • Розуміє роль інтонації голосу. Декламує поетичні тексти напам'ять. 	<p><i>Для вивчення напам'ять</i></p> <p>Лірична пісня (на вибір вчителя).</p> <p>Романс “Чом,чом, чом, земле моя”.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає літературу як невід'ємну частину української національної культури. • Вміє розповідати про життєвий шлях Т.Шевченка, І.Франка. • Розуміє, що художній твір відбиває специфіку історичної епохи, її суспільні та морально-етичні проблеми. Усвідомлює роль біографії автора та історію написання твору. • Усвідомлює моральні цінності та світоглядні категорії-добро, справедливість, честь, совість. • Аргументує свою думку, опираючись на літературний текст. • Відтворює настрої поезій, описує власні відчуття, викликані художнім словом. • Читає вільно, виразно; адекватно і емоційно сприймає зміст художнього твору. • Виділяє смислові частини тексту, складає складний план тексту, цитатний план тексту, переказує текст за складеним планом. • Декламує поетичний текст напам'ять. 	<p>Українська література XIX століття</p> <p>Т. Шевченко. “Заповіт”.”І виріс я на чужині...”.”Сонце заходить, гори чорніють...”.</p> <p>“Мені однаково”.</p> <p>Розповідь про життя і творчість поета.</p> <p>“Заповіт”. Історія написання. Віра в світле майбутнє України.”І виріс я на чужині...”. Автобіографічні мотиви у вірші. Сподівання на щасливе життя народу.”Сонце заходить, гори чорніють...”. Думки і почуття поета у важких умовах життя на засланні. Спогади про рідний край.</p> <p>“Мені однаково”. Високі патріотичні почуття любові до України, до рідного народу.</p> <p><i>Теорія літератури.</i> Лірика та її жанри.Поняття про тропи. Пейзажний етюд.</p> <p>І. Нечуй-Левицький “Микола Джеря” (скорочено). Розповідь про життя письменника. Пейзажі, портрети та їх роль у розкритті ідейного змісту.</p> <p><i>Теорія літератури.</i>Епічні твори та їх види.Поняття про сюжет.</p> <p>І. Франко. Розповідь про життя поета. Повість”Захар Беркут” (скорочено). Історична основа. Особливості образів твору. Провідна думка - сила народу в єдності, згуртованості, відданості своїй батьківщині. Художня майстерність повісті.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Спостереження за мовою поетичних та прозових творів. • Доповідь про життя письменника. • Слухання класичної музики. Порівняння характеру музичного та літературного творів. • Складання плану уривку повісті. • Розповіді про власні переживання, викликані художнім словом. • Виразне читання віршів напам'ять. • Виразне читання діалогів за дійовими особами. • Спостереження за кольоровою гамою віршів. • Виразне читання напам'ять прозового уривка. • Роздум над долею героя у вигляді діалогу. • Складання цитатного плану. • Складання плану сюжету повісті. • Формулювання відповідей і питань до тексту. • Складання власних текстів –описів, роздумів на основі літературних. • Складання характеристики героя за планом. • Відтворення в уяві картин природи, зображених у художніх творах, і пейзажів, спостережених у житті.

<ul style="list-style-type: none"> • Виділяє і пояснює в оповіданні найбільш вражаючі фрагменти, дає власну оцінку подій та вчинкам героїв. • Розглядає точність і лаконізм пейзажів, багатство портретних характеристик, інтер'єру, пояснює їхню роль у літературному творі. • Характеризує героя на підставі його вчинків і взаємостосунків з іншими персонажами. • Пояснює назву художнього твору. • Вчиться порівнювати літературного героя із собою, робить висновки щодо своєї поведінки. • Знає основних авторів і твори української літератури. • Веде діалог за змістом і проблематикою прочитаних творів. • Виділяє і пояснює художні засоби у творах. 	<p>“Пісня і праця”. “Легенда про Пілата”. “Притча про приязнь”, “Строфи”.</p> <p>Роль праці в людському житті. Філософське заглиблення у складні явища життя, людську душу, розум.</p> <p><i>Теорія літератури.</i> Поняття про строфу. Притча Літературний характер.</p> <p>П. Грабовський “Швачка”, “Сон”, ”До Русі-України”, “До матері”, “Україна при-снилась мені”.</p> <p>Поетичне відтворення картин природи рідного краю. Уболівання над сирітською долею матері та сестри. Патріотичні мотиви лірики.</p> <p><i>Теорія літератури.</i> Аналіз вірша.</p> <p><i>Для вивчення напам'ять</i> Т. Шевченко “Заповіт”. І. Франко “Строфи” (за вибором учня).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Складання монологу від імені літературного героя. • Характеристика героя за його портретом. • Розв'язання проблемних ситуацій. • Складання свого варіанту кінцівки повісті.. • Складання усних розповідей за темою чи ідеєю художнього твору. • Переказ фрагмента твору. • Побудова схеми за сюжетною лінією прозового твору. • Взаємоопитування. • Тест. • Есе. • Індивідуальне опитування. • Конкурс . • Взаємооцінювання. • Есе. • Залік. • Опитування пошепки. • Вербальне оцінювання.
<ul style="list-style-type: none"> • Використовує залежно від конкретного завдання різні види читання (повільне, швидке, побіжне, оглядове тощо). • Характеризує героїв, висловлюючи власні міркування щодо вчинків, настроїв, поведінки дійових осіб. • Зіставляє героїв одного твору для виявлення спільного й відмінного в їхніх характерах, а також авторського ставлення до них. • Визначає жанрові ознаки твору, що вивчається. 	<p>Українська література ХХ століття</p> <p>А. Кашенко “Над Кодацьким порогом”.</p> <p>Історичні події на Запорізькій січі за кошового отамана Івана Сулими. Звитяжна боротьба запорожців з турками, сміливість і винахідливість козаків.</p> <p>М. Рильський “Мова”, “Спасибі”, “Розмова з другом”.</p> <p>Заклик шанувати рідне слово, дбати про чистоту рідної мови. Поетичне вираження любові до матері-землі. Людина дбайливий господар і вірний охоронець природи.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Спостереження за мовою поетичних творів. • Робота в групах. • Розповіді про власні переживання, викликані художнім словом. • Виразне читання віршів. • Читання гуморески. • Коментоване читання. • Складання характеристики дійових осіб. • Переказ цікавого епізоду з оповідання. • Пояснення назви оповідання. • Розповідь від першої особи.

<ul style="list-style-type: none"> • Складає письмову та усну характеристику героїв твору. • Користується додатковою літературою з різних галузей мистецтва для складання власних текстів. • Декламує поетичний текст напам'ять. • Усвідомлює необхідність турботи про світ природи і рідних людей як невідмінну рису гуманної, гідної поведінки. • Знає про письменників-земляків. • Визначає ідейно-художній зміст творів. • Виразно читає поезії. • Визначає художні засоби, пояснює їхню роль. 	<p>В. Сосюра “Вода десь точить білий камінь”, “Учитель”. Автобіографічний характер поезій. Спогади про Донеччину. Висловлення глибокої пошани до вчителя.</p> <p>О. Довженко “Воля до життя”.</p> <p>Правдиве зображення трагічних подій другої світової війни. Сила волі до життя як один з чинників виживання людини в екстремальних ситуаціях.</p> <p>М. Стельмах “Гуси-лебеді летять” (уривки). Автобіографічна основа повісті. Участь дітей у щоденній праці. Шанобливе ставлення людини до природи.</p> <p>М. Сингаївський “Батьківське поле”, “Від серця поклонюсь”.</p> <p>В. Симоненко “Кривда”.</p> <p>Українська література рідного краю К. Попович “Бентежний світанок” (уривок). З. Гурська “Кришталева чара”, “Туга”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формулювання відповідей і питань до тексту. • Складання власних текстів – описів на основі літературних. • Відтворення в уяві картин природи, зображених у художніх творах. • Складання повідомлень за опорою. <p><i>Оцінювання.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Індивідуальне опитування. • Письмове опитування. • Взаємооцінювання. • Ілюстрації до пісень. • Есе. • Підготовка повідомлень про поетів та письменників рідного краю. • Виразне читання поезій. • Складання текстів-описів за літературними творами. • Відповіді на запитання.
--	---	--

Українська література - VIII клас

<i>Субкомпетенції</i>	<i>Одиниці змісту</i>	<i>Види навчальної та оцінної діяльності</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає літературу як невід’ємну частину української національної культури. Розуміє роль літератури у формуванні етнокультурних та загальнолюдських цінностей та ідеалів. • Читає вільно, виразно. Адекватно і емоційно сприймає зміст художнього твору. 	<p>Усна народна творчість. Народна лірика Родинно-побутові пісні: “Ой місяцю, місяченьку”, “Віє вітер на долину”, “Ой, під гаєм, гаєм, гаєм зелененьким”. Жартівливі пісні: “Продай, милий, сиві бички”. Соціально-побутові пісні: Козацькі пісні: “Стоїть явір над водою, в воду похилився”, “Розлилися круті бережечки”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виразне читання поезій. • Підготовка усних повідомлень. • Літературний експеримент. • Читання в особах. • Інсценізація.. • Переказ тексту в цілому (певного фрагмента). • Складання запитань до тексту. • Складання опорних схем. • Усні та письмові твори-роздуми та твори-описи.

<ul style="list-style-type: none"> • Знає види ліричних пісень, знаходить і коментує художні засоби в них. • Здатний вилучити із художнього тексту інформацію про особливості українського світу на рівні символів, героїв, ритуалів, цінностей. • Сприймає літературу як невід’ємну частину української національної культури. • Усвідомлює моральні цінності та світоглядні категорії-добро, справедливість, честь, совість, патріотизм, доводить їх валідність прикладами з художніх творів. 	<p>Пісні про кріпацтво: “Ой летіла зозуленька, стала говорити”, “Із-за гори вітер віє”.</p> <p>Чумацькі пісні: “Ой чумаче, чумаче”, “Ой закувала зозуленька, сидя на тичині”.</p> <p>Рекрутські і солдатські пісні: “В неділю раненько зозуля кувала”, “Тікай, сину, в Волощину - не можна тут бути”.</p> <p>Бурлацькі, наймитські, робітничі пісні: “Забілили сніги”, “Вчора була суботонька”, “Ой піду я лугом”, “Ой матінко-зірко”.</p> <p>Давньоруська література Літописи. Уривки з Іпатського літопису “Похід князя Ігоря Святославича на половців у 1185 р.” Розповідь про боротьбу слов’ян з кочовиками. Хоробріть воїнів. Причини поразки Ігоревого війська. Патріотизм літописного сказання. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про літопис як історичну і літературну пам’ятку.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виразне читання уривків. • Переказ фрагментів текст-ту. • Письмова характеристика героїв. • Складання плану тексту. • Захист своєї думки (публічний виступ). • Вербальне оцінювання. • Взаємооцінювання. • Дослідження .
<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає літературу як невід’ємну частину української національної культури. Усвідомлює специфіку літератури як мистецтва слова. • Знає основні відомості про життя видатних письменників та поетів. • Розпізнає родові та жанрові ознаки творів: байка, поема, романтична балада. • Знає зміст вивчених художніх творів. 	<p>Українська література XIX – початку XX століття П. Гулак-Артемівський . Розповідь про життя письменника. “Пан та Собака” – перший класичний зразок сатиричної байки в новій українській літературі. Сатиричний образ поміщика-самодура і алегоричний образ Рябка. Гуманістична спрямованість байки. Є. Гребінка. Розповідь про життя поета. “Ведмежий суд”. Гумористично-сатиричне зображення несправедливого царського суду, хабарництва чиновників.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка реферату . • Виразне читання байки. • Читання байки в особах. • Визначення ідейно-темаічного змісту твору. • Презентація твору в групах. • Складання питань до твору. • Аналіз мови байки. • Круглий стіл. • Взаємоопитування. • Самооцінювання. • Взаємооцінювання. • Аналіз сюжету, композиції творів. • Виразне читання поетичних та прозових творів. • Написання листа героєві.

<ul style="list-style-type: none"> • Співвідносить проблематику класичної української літератури з актуальними проблемами сучасності, порівнює • осмислення цих проблем у творах російської та молдавської літератур. • Розрізняє композицію, сюжет, позасюжетні елементи художнього твору. • Вміє виразно читати твори різних жанрів, за допомогою зміни голосу, темпу, тембру передавати характер героїв. • Визначає тему, ідею твору, особливості композиції. • Оперує необхідними літературознавчими термінами при аналізі художнього твору чи при складанні характеристики дійової особи(антитеза, алегорія тощо). • Складає цитатний план художнього твору. • Декламує напам'ять байку, уривок з прозового твору, уривок з поеми , балади. • Виступає з доповіддю на наукову тему (біографія письменника). • Користується засобами Інтернету для пошуків необхідної інформації. 	<p>“Човен”- одна з перших романтичних балад в українській літературі. Роздуми початкуючого поета над своїм майбутнім.</p> <p>“Пшениця”. Пихатість, занайство, чванство- ознака низької культури. Звеличення скромності, людської гідності.</p> <p>Теорія літератури. Зміст поняття “комічне”. Засоби його творення.</p> <p>Тарас Шевченко. Розповідь про життєвий шлях поета.</p> <p>“Гамалія. Уславлення любові козаків до рідного краю, їхньої відваги, мужності. Близькість до народних дум та пісень.</p> <p>“Минають дні, минають ночі”. Утвердження активного ставлення до дійсності. Роздуми автора про сутність людського життя.</p> <p>Л. Глібов. Розповідь про життя поета.</p> <p>“Мірошник”, “Цуцик”. Викриття і заперечення прислужництва. Майстерність зображення нових явищ у суспільстві та алегоричних образів. Реалізм байок Л.Глібова.</p> <p>“Журба”- перлина української лірики. Філософські роздуми над плинністю життя , красою природи. Антитеза як основа композиції вірша.</p> <p>С. Руданський. Розповідь про життя поета.</p> <p>“Наука”, “Понизив”, “Пісня”, “Співомовки”, “Добре торгувалось”. Народні витoki гумору С.Руданського. Демократичний характер співомовок.</p>	
---	--	--

	<p>І. Карпенко-Карий . Розповідь про життя письменника. “Сто тисяч” (скорочено) <i>Теорія літератури.</i> Поняття про драматичний твір. Комедія як жанр драматичного твору.</p> <p>І. Франко. Розповідь про життя поета. “Каменярі” “Гріє сонечко”, “Моя любов”. “Добрий заробок”. <i>Теорія літератури.</i> Поняття про паузу.</p> <p>М. Коцюбинський. “Дорогою ціною” (скорочено).. <i>Теорія літератури.</i> Композиція. Сюжет. Типовість образів-персонажів.</p> <p>Леся Українка. “Досвітні огні”, “Красо України, Подолля”. “Давня казка” (скорочено). <i>Теорія літератури.</i> Антитеза. <i>Для вивчення напам'ять</i></p> <p>І. Франко “Каменярі”(уривок). Леся Українка “Давня казка”(уривок)(“Золотих не хочу лаврів... - золоті надії кайдани”).</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає літературу як невід'ємну частину української національної культури. Усвідомлює специфіку літератури як мистецтва слова. • Знає основні відомості про життя видатних письменників та поетів. • Розпізнає родові та жанрові ознаки художніх творів. • Знає зміст вивчених художніх творів. 	<p>Українська література ХХ століття</p> <p>М. Вороний Розповідь про письменника. “Свшан – зілля”. Літописна основа сюжету поеми. Особливості побудови поеми. Роль епіграфа.</p> <p>Б. Антоненко–Давидович. Короткі відомості про письменника. “Слово матері” (скорочено). Заповіт матері берегти рідну мову, не цуратися простого народу.</p> <p>А. Малишко. Розповідь про життя поета.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Презентація твору в групах. • Складання питань до твору. • Аналіз мови художніх творів. • Презентація. • Взаємоопитування. • Самооцінювання. • Взаємооцінювання. • Аналіз сюжету, композиції творів. • Виразне читання поетичних та прозових творів. • Написання зверненн від імені героя твору.. • Складання тез критичної статті.

<ul style="list-style-type: none"> • Співвідносить проблематику класичної української літератури з актуальними проблемами сучасності, порівнює • осмислення цих проблем у творах російської та молдавської літератур. • Розрізняє композицію, сюжет, позасюжетні елементи художнього твору. • Знає про письменників-земляків. • Визначає ідейно-художній зміст творів. 	<p>“Прометей “(скорочено). Образ Прометея. Втілення ідеї самопожертви в ім’я людського щастя. Відоображення у творі доброти й милосердя українських селян.</p> <p>П. Загребельний. Короткі відомості про письменника. “Роксолана” (уривок). Достовірне зображення історичних подій.</p> <p>В. Стус. Короткі відомості про поета. “Сто років як сконала Січ”, “На колимськiм морозі калина”, “Як добре те, що смерті не боюся”, “Весь обшир мій – чотири на чотири”. Сумні роздуми поета про зруйнування Запорозької Січі. Спогади про матір. Тяжка доля ув’язненого поета. <i>Для вивчення напам’ять</i> А.Малишко “Прометей” (уривок.) Література рідного краю К. Попович “М.М. Коцюбинський і молдавські народні реалії”. О. Медведенко “Спіши до батьківської хати”.</p>	
---	--	--

Українська література – IX клас

<i>Субкомпетенції</i>	<i>Одиниці змісту</i>	<i>Види навчальної та оцінної діяльності</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає літературу як невід’ємну частину української національної культури. Розуміє роль літератури у формуванні етнокультурних та загальнолюдських цінностей та ідеалів. 	<p>Усна народна творчість Історико–героїчні думи: “Дума про Самійла Кішку”, “Хмельницький і Барабаш”. “Козак нетяга Фесько Ганджа Андибер”. Українські історичні думи як народний епос. Історична основа дум. зображення в них самовідданої боротьби народу проти чужоземних нападників. Ліро-епічний характер дум.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виразне читання поезій. • Підготовка усних повідомлень. • Літературний експеримент • Презентації. • Вікторина. • Коментоване читання. • Усні повідомлення про історичні особи.

<ul style="list-style-type: none"> • Орієнтується в структурі тексту художнього твору. • Здатний вилучити із художнього тексту інформацію про особливості українського світу на рівні символів, героїв, ритуалів, цінностей. 	<p>Історичні пісні: “Зажурилась Україна, бо нічим прожити”, “Зазвистали козаченьки”, “Ой, на горі да жнеці жнуть”, “Ой наварили ляхи пива”.</p> <p>Героїчна боротьба народу за національне та соціальне визволення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Читання в особах. • Слухання запису пісень в електронному варіанті.
<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає літературу як невід’ємну частину української національної культури. • Усвідомлює моральні цінності та світоглядні категорії-добро, справедливість, честь, совість, патріотизм, доводить їх валідність прикладами з художніх творів. • Розуміє, що художній твір відбиває специфіку історичної епохи, її суспільні та морально-етичні проблеми. • Аргументує свою думку, опираючись на літературний текст. • Читає вільно, виразно; адекватно і емоційно сприймає зміст художнього твору. • Виділяє смислові частини тексту, складає складний план тексту. • Виділяє і пояснює найбільш вражаючі фрагменти, дає власну оцінку подіям та вчинкам героїв. 	<p>Прадавня і давня українська література Література часів Київської Русі (XI – I-ша пол. XIII ст.) (прадавня). Біблія. Старий завіт. Біблія – визначна пам’ятка світової літератури. Використання біблійних сюжетів у літературі та мистецтві. “Слово про похід Ігорів, Ігоря, сина Святослава, внука Олега”– найвидатніша пам’ятка давньоруської літератури. Література другої половини XIV – XVIII ст. (давня). І. Вишеський. Біографічні відомості. “Послання до єпископів”. Пристрасне викриття злочинів проти народу, збешеності панів, єзуїтів, католицького та уніатського духовенства. Віршована література. Козацькі літописи. Драматургія. Г.Сковорода. Біографічні відомості. Літературно-естетичні погляди Г.Сковороди. “Розмова, звана Алфавіт, чи буквар світу”. Ідея “сродної праці” у філософському трактаті. “Всякому городу нрав і права”. Сатиричне зображення дворянсько-бюрократичної системи управління.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виразне читання уривків. • Переказ фрагментів тексту. • Письмова характеристика героїв. • Складання плану тексту. • Захист своєї думки(публічний виступ). • Вербальне оцінювання. • Взаємооцінювання. • Дослідження .

<ul style="list-style-type: none"> • Веде діалог за змістом і проблематикою прочитаних творів. 	<p>“Бджола і шершень”. Осуд неробства, паразитизму. Г.Сковорода – перший український байкар. Основні надбання української літератури до XIX століття. <i>Теорія літератури</i>. Поглиблення і узагальнення знань учнів про байку. <i>Для вивчення напам'ять</i> “Слово про похід Ігорів ”(уривок-“Плач Ярославни”).</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Сприймає літературу як невід’ємну частину української національної культури. Усвідомлює специфіку літератури як мистецтва слова. • Знає основні відомості про життя видатних письменників та поетів. • Розпізнає родові та жанрові ознаки творів: поема, балада. • Знає зміст вивчених художніх творів. • Співвідносить проблематику класичної української літератури з актуальними проблемами сучасності, порівнює • .Визначає авторську позицію у творах. • Вміє виразно читати твори різних жанрів, за допомогою зміни голосу, темпу, тембру передавати характер героїв. • Визначає тему, ідею твору, особливості композиції. 	<p>Нова українська література (другої і третьої чвертей XIX століття) Нова українська література. І.П. Котляревський. Огляд життя і творчості письменника. “Енеїда”- перший твір нової української літератури.художнє вираження ідеї гуманізму, справедливості. Втілення Втілення патріотизму, вірності обов’язку, товариської солідарності..Народна основа гумору та сатири в поемі. “Наталка Полтавка”. Новаторський характер п’єси. Соціально-побутовий конфлікт, особливості жанру. <i>Терія літератури</i>. Поняття про бурлеск та травестію. Г. Квітка-Основ’яненко. Розповідь про письменника. “Маруся”- перша українська повість, найпопулярніший з творів сентиментально-реалістичного характеру. Гуманне ставлення до селянства, прославлення щирості чесності родинних стосунків. <i>Терія літератури</i>. Сентименталізм в українській літературі. Т. Шевченко. Розповідь про життєвий і творчий шлях поета. “Причинна”- Фольклорна основа твору. Ознаки романтизму. Фантастичне і реальне в творі. Ліричні відступи.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка реферату. • Виразне читання байки. • Читання байки в особах. • Визначення ідейно-тематичного змісту твору. • Презентація твору в групах. • Складання питань до твору. • Аналіз мови байки. • Круглий стіл. • Взаємоопитування. • Самооцінювання. • Взаємооцінювання. • Аналіз сюжету, композиції творів. • Виразне читання поетичних та прозових творів. • Дискусія.

<ul style="list-style-type: none"> • Оперує необхідними літературознавчими термінами при аналізі художнього твору чи при складанні характеристики дійової особи. • Складає цитатний план художнього твору. • Декламує напам'ять уривок з прозового твору, уривок з поеми, балади. • Виступає з доповіддю на наукову тему. • Веде дискусію на літературну тему. • Розрізняє автора і того, від чийого імені ведеться розповідь, автора і ліричного героя. • Користується засобами Інтернету для пошуків необхідної інформації. • Готує презентації. • Знає про письменників-земляків. • Визначає ідейно-художній зміст творів. 	<p>“Кобзар” 1840 року. “Думи мої, думи мої”, “Катерина”- ліро-епічна, соціально-побутова поема. Проблема соціальної нерівності і трагічної долі селянки в тогочасному суспільстві.</p> <p>“Гайдамаки”. “Назар Стодоля “Наймичка”Сон”- перший в українській літературі твір політичної сатири.</p> <p>“Кавказ”. “І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм”.. “Молитва” як ліричний жанр, написаний у формі звертання з проханням про заступництво.</p> <p><i>Теорія літератури.</i> Поняття літературного процесу. Періодизація української літератури. Традиції і новаторство в літературі. Типи узагальнення дійсності в художньому творі. Літературний напрям, художній метод, стиль, індивідуальний стиль письменника. Основні методи літератури. Колективний герой. Автор у творі. Поняття про історичну драму, інтермедію та вертепну драму. Поняття про силабічний вірш, бурлеск, трагестію, пародію, водевіль. Байка. Притча. Гумор і сатира. Поняття про полемічну літературу. Послання. Драматичний конфлікт. Особливості композиції та засобів творення образів у драматургії. Поняття про суспільно-політичну сатиру та її засоби. Художній переклад.</p> <p><i>Для вивчення напам'ять</i> І.Котляревський “Енеїда”(уривок за вибором учителя). Т.Шевченко. “Причинна” , “Гайдамаки”, “Сон”, “ І мертвим , і живим”(уривки за вибором учителя).</p> <p>Література рідного краю Г. Вієру “Рідна мова”. М. Емінеску “Стою на ганку”. К. Попович “Тарас Шевченко у вирі молдавської духовності”. О. Медведенко “Моя земля”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Презентація твору в групах. • Складання питань до твору. • Аналіз мови художніх творів. • Взаємоопитування.
---	--	--

Критерії оцінювання

Рівні навчальних досягнень учнів	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
Незадовільний	1	Учень відтворює матеріали на елементарному рівні, називаючи окремі літературні факти або явища.
	2	Учень розуміє навчальний матеріал на елементарному рівні його засвоєння, відтворює якийсь фрагмент окремим реченням.
	3-4	Учень сприймає навчальний матеріал, дає відповідь у вигляді вислову (з допомогою вчителя).
Задовільний	5	Учень володіє літературним матеріалом на початковому рівні його засвоєння, відтворює незначну його частину, дає визначення літературного явища без посилання на текст.
	6	Учень володіє матеріалом та окремими навичками аналізу літературного твору, з допомогою вчителя та учнів відтворює матеріал і наводить приклад з тексту.
Хороший	7	Учень володіє матеріалом і навичками аналізу літературного твору за поданим учителем зразком, наводить окремі власні приклади на підтвердження певних суджень.
	8	Учень володіє матеріалом, навичками текстуального аналізу на рівні цілісно-комплексного уявлення про певне літературне явище, під керівництвом учителя виправляє допущені помилки й добирає аргументи.
	8	Учень володіє матеріалом та навичками цілісно-комплексного аналізу художнього твору, систематизує та узагальнює набуті знання, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження власного судження.
Високий	9	Учень володіє матеріалом та навичками цілісно-комплексного аналізу літературного твору, виявляє початкові творчі здібності, самостійно оцінює окремі нові літературні явища, знаходить і виправляє допущені помилки, працює з різними джерелами інформації, систематизує та творчо використовує дібраний матеріал.
	9	Учень на високому рівні володіє матеріалом, вміннями і навичками аналізу художнього твору, висловлює свої думки, самостійно оцінює різноманітні явища культурного життя, виявляючи власну позицію щодо них.
	10	Учень вільно володіє матеріалом та навичками текстуального аналізу літературного твору, виявляє особливі творчі здібності та здатність до оригінальних рішень різноманітних навчальних завдань, до перенесення набутих знань та вмінь на нестандартні ситуації, схильність до літературної творчості.

Рекомендована література

1. Беляев О., Скутарівський Л., Симоненкова Л., Шелехова Г. Концепція навчання державної мови в школах України // Дивослово, 1996, № 1.
2. Беляев О.М. Сучасний урок української мови. К.: Рад. шк., 1981.
3. Беляев О.М. та ін Методика вивчення українського правопису. К.: Рад. Шк., 1984.
4. Бондаренко Ю. Взаємодія філософсько- історичних та культурологічних підходів до вивчення літератури //Українська мова і література в школі, 2006, № 5, с. 50-54.
5. Бондаренко Ю. Формування історичного мислення школярів під час аналізу мови художніх творів //Українська мова і література в школі, 2005, № 8, с. 30-34.
6. Букун Н., Гуцу В. і др. Аттестация педагогических работников – основа реформы образования. Кишинев, 1998.
7. Вовковінська Н.В. Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи / Н.В. Вовковінська / за ред. В.М. Мадзігона, Ю.О. Дорошенка. К.: Педагогічна думка, 2003.
8. Воробцова В.В. Використання інформаційних технологій навчання на уроках української мови та літератури / В.В. Воробцова // Народна освіта. 2007. Випуск 2. – <http://www.narodnaosvita.kiev.ua>.
9. Горяний В.Д. Синтаксис односкладних речень. К.: Рад. шк., 1984.
10. Гудзик І.П. Мовленнєве спрямування курсу української мови та критерії оцінювання досягнень учнів 5-11 класів // Рідні джерела, 2001, №1.
11. Гуцу В. Базовий куррикулум. Нормативні документи. Кишинев, 1997.
12. Донченко Т. Формування в учнів поняття про типи мовлення і типологічну структуру тексту // Дивослово, 2004, № 4, с. 23-25.
13. Занюк С. Поняття компетентності в контексті саморозвитку особистості: [Аналіз пробл.] / С.Занюк // Психолог. перспективи. 2003, Вип. 4, с. 107-112.
14. Єрмоленко С. Я. та ін. Мова і час. Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови: К.: Наук. Думка, 1977.
15. Кващук А.Г. Синтаксис складного речення. К.: Рад. шк., 1986.
16. Кравець Л. Явище підтексту та засоби його вираження у художньому тексті// Українська мова і література в школі. 2004, № 1, с. 58-61.
17. Крип'якевич І. Історія української культури. К.: Либідь, 1994.
18. Матюшкіна Т. Будусємо „Золотий міст зрозуміння” / Т.Матюшкіна // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2007, №7, с. 57-65.
19. Мельничайко В.Я. Творчі роботи на уроках української мови. К.: Рад. шк., 1986.
20. Мовчан Р. «Перший інтелігент» у вірі національного відродження// Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах, 2004, № 2, с.137-147.
21. Москаленко І. Використання інтерактивних технологій у процесі підвищення педагогічної майстерності сучасного вчителя / І.Москаленко // Післядипломна освіта в Україні. 2006, №2, с. 46-48.
22. Неживий О.І., Ужченко В.Д. Дидактичний матеріал з народознавства на уроках української мови. К.: Освіта, 1995.
23. Олійник І., С. Робота над текстом на уроках української мови // В зб.: Педагогічно-фахова підготовка вчителів-філологів. Запоріжжя, 1984.
24. Петриченко Н. Роль фантастики та екзотики у творах// Українська мова і література в школі. 2006, № 2, с. 29-30.
25. Плиско К.М. Комунікативна спрямованість у викладанні синтаксису української мови // Українська мова і література в школі. 1975, № 9.
26. Плиско К. Організація сучасного уроку мови, його спостереження й аналіз. Харків, 1990.
27. Подранецька Н. Проектна технологія на уроках української мови та літератури// Українська мова і література в школі. 2006, № 7, с. 32-34.
28. Руденко О.І., Петренко Н.Б. Вічний як народ. К.: Либідь, 1998.
29. Селевко Г. Компетентности и их классификация: (Определение понятий) / Г.Селевко // Нар. образование. 2004, №4, с. 138-143.
30. Ситченко А. Особливості вивчення літературної байки в школі// Українська мова і література в школі. 2004, № 7-8, с. 36-39.
31. Скуратівський Л.В. Познавальні завдання з української мови. К.: Рад. шк., 1987.
32. Слоньовська В.О. Конспекти уроків з української літератури. К.: Рідна мова, 2000.
33. Тімченко О. Розуміння як феномен читання // Українська мова і література в школі. 2004, № 7-8, с. 63-65.
34. Телехова О.П. Вивчення теорії літератури в школі. Х.: Гриф, 1999.
35. Чак С.Д. Складні питання граматики та орфографії. К.: Рад. шк., 1978.